

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบนโยบายต่อชนพื้นเมืองของประเทศ ออสเตรเลีย และประเทศนิวซีแลนด์นั้น ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมและรวบรวมแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและนำเสนอโดยแบ่งเป็น 5 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

- 2.1 แนวความคิดเรื่องชนพื้นเมือง
- 2.2 แนวความคิดแบบชาตินิยมกับอัตลักษณ์ของชนพื้นเมือง
- 2.3 แนวความคิดเรื่องสิทธิชุมชน
- 2.4 ประวัติศาสตร์ ลักษณะและความเป็นมาของชนพื้นเมืองในออสเตรเลีย
- 2.5 ประวัติศาสตร์ ลักษณะและความเป็นมาของชนพื้นเมืองในนิวซีแลนด์

2.1 แนวความคิดเรื่องชนพื้นเมือง

2.1.1 ประเด็นสำคัญเกี่ยวกับชนพื้นเมืองโดยทั่วไป

ผลจากประวัติศาสตร์การค้าอาณานิคม รวมถึงการจัดตั้งรัฐชาติภายหลังการค้าอาณานิคมก่อให้เกิดประเด็นปัญหาเรื่องชนพื้นเมืองขึ้น รูปแบบการค้าอาณานิคมและการจัดตั้งรัฐชาติภายหลังการค้าอาณานิคมนั้นมีความหลากหลายในแต่ละเขตพื้นที่ ถึงแม้การค้าอาณานิคมไม่ได้ทำให้ชนพื้นเมืองทุกเหล่าต้องทรمانเพราะมีบางส่วนที่ไม่ถูกล่าอาณานิคมโดยตรง แต่ในความเป็นจริง การล่าอาณานิคมทั้งทางตรงและทางอ้อมส่งผลให้ชนพื้นเมืองเป็นฝ่าย

เสียเปรียบเสมอทั้งในแง่เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม โดยชนยุโรปผู้ล่าเข้ามาเป็นผู้นำ
ในผืนแผ่นดินของชนพื้นเมือง (Tauli-Corpuz, 2008)

รูปแบบของการล่าอาณานิคมที่คุ้นเคยที่สุดคือ 1) การเข้ามาของชาวยุโรปเริ่มตั้งแต่
ศตวรรษที่ 15 โดยจะมีการย้ายผู้คนจากประเทศของตนเข้ามาเป็นประชากรหลักและอาศัยอยู่
ในผืนแผ่นดินของชนพื้นเมือง จากนั้นเข้ามาจัดตั้งกฎเกณฑ์และนำเข้รูปแบบทางการเมือง
เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมแบบตะวันตก ระยะเวลาของการก่อตั้งอยู่ระหว่าง 10-100 ปี
ซึ่งผู้ล่าและลูกหลานต่างสืบทอดในรัฐอาณานิคม สร้างรัฐชาติใหม่และเริ่มดำเนินการเป็นผู้
ควบคุมทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ในกรณีเหล่านี้ ชนพื้นเมืองจะกลายเป็นชน
ส่วนน้อยเพราะว่าจำนวนของประชากรพื้นเมืองลดลงอย่างมาก เช่น จากโรคระบาดบ้าง จาก
การถูกฆ่าหรือสังหารหมู่บ้าง เหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นในสหรัฐอเมริกา ในละตินอเมริกา ใน
แคริบเบียน แคนาดา ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ 2) สำหรับอีกรูปแบบของการล่าอาณานิคม
คือ ในบางแห่งที่ชนพื้นเมืองยังคงเป็นชนส่วนใหญ่อยู่นั้น ชนส่วนน้อยชาวมิชชันนารีกลายเป็นชน
ชั้นนำในแง่การเมืองและเศรษฐกิจเป็นผู้ปกครองของรัฐชาติ เช่น ในกรีนแลนด์และแอฟริกาใต้
3) ในรูปแบบอื่นของการล่าอาณานิคม เช่น ในประเทศ ฟิลิปปินส์ อินโดนีเซีย มาเลเซีย หรือ
เวียดนามนั้นก็ถือว่า ผู้ล่าอาณานิคมเข้ามาและปกครองชนพื้นเมืองแต่ว่าไม่มีการอพยพผู้คน
จำนวนมากเข้ามาเช่นในประเทศกลุ่มข้างต้น และภายหลังผู้ล่าอาณานิคมส่วนใหญ่ก็จากไป
หลังจากให้อิสระและการปกครองตนเองกับประเทศเหล่านั้นแล้ว (Tauli-Corpuz, 2008)

ถึงแม้ประเทศส่วนใหญ่จะได้รับอิสระหลังการล่าอาณานิคม แต่แต่ละประเทศก็ยังอยู่
ภายใต้การครอบงำของประเทศมหาอำนาจ ไม่ว่าจะเป็นในแง่เศรษฐกิจ การเมือง สังคมและ
วัฒนธรรม ซึ่งการครอบงำดังกล่าวเรียกว่าลัทธิล่าอาณานิคมใหม่ (neo-colonialism) ในกรณี
ของชนพื้นเมือง ส่วนใหญ่ยังคงทรมานจากการครอบงำนี้ เพราะผืนแผ่นดินและทรัพยากร
ถูกดึงไปใช้และส่งออกสู่ประเทศที่ร่ำรวย เศรษฐกิจของชนพื้นเมืองในวิถีแบบพอเพียงถูก

ละเลยและลดคุณค่าลง อีกทั้งถูกมองว่าเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาและความทันสมัย (Tauli-Corpuz, 2008)

ชนพื้นเมืองในบางประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา แคนาดา ออสเตรเลีย และ นิวซีแลนด์ ได้เจรจาสนธิสัญญากับผู้ล่าอาณานิคมในระดับที่ได้รับสิทธิและได้รับการยอมรับใน ส่วนของชนพื้นเมือง ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาและนำไปสู่การมีกฎหมายระหว่าง ประเทศในการสนับสนุนสิทธิของชนพื้นเมืองในเวลาต่อมา อย่างไรก็ตาม ภายใต้สนธิสัญญา ดังกล่าวชนพื้นเมืองถูกคุ้มครอง (Protection) ในระดับหนึ่ง เช่น ประเทศอังกฤษระบุไว้ใน รัฐธรรมนูญแคนาดา ปี ค.ศ. 1867 ว่า การคุ้มครอง (Protection) เป็นพื้นฐานของการดูแล ต่อชนพื้นเมืองอินเดียน (Indians) และผืนดินได้จำกัดขอบเขต (Lands Reserved) ไว้ให้ชน พื้นเมืองอินเดียนแล้ว (Tauli-Corpuz, 2008)

สรุปได้ว่า ชนพื้นเมืองทั่วโลกมีประสบการณ์ที่คล้ายคลึงกัน ไม่เจาะจงเฉพาะกลุ่มใด กลุ่มหนึ่ง ประสบการณ์ร่วมกันในแง่ความไม่เป็นธรรม แบ่งเป็น 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ เรื่อง ที่ดิน เรื่องวัฒนธรรม และการปกครองตนเอง (Duncan and et.,al, 2000, p. 1; Erni, 2008, p. 327)

ประเด็นแรก คือเรื่อง ที่ดินและแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ ชนพื้นเมืองถูกเอารัดเอาเปรียบในแง่ของการเข้ามาครอบครองที่ดินและแหล่งทรัพยากรโดยผู้ล่าอาณานิคม ในอดีตชนพื้นเมืองเคยพึ่งพิงธรรมชาติ ให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม จิตวิญญาณ และความรู้ ที่สืบทอดมาจากรุ่นแต่บรรพบุรุษ การมีชีวิตรอดของชนพื้นเมืองตั้งอยู่บนความยืดหยุ่นและการ เคลื่อนไหวไปตามสถานการณ์ ที่ดินและระบบการใช้แหล่งทรัพยากรมีความเชื่อมโยงกับ ประวัติศาสตร์ของกลุ่มและชนพื้นเมืองสามารถปกป้องรักษาและวางระบบการดูแลที่ดินและ แหล่งทรัพยากรที่ซับซ้อนหลากหลายมาอย่างต่อเนื่องยาวนาน

การเข้ามาบุกรุกที่ดินและแหล่งทรัพยากรทำให้ชนพื้นเมืองต้องขาดที่อยู่อาศัย และต้องมาอาศัยในผืนแผ่นดินใหม่ที่รัฐจัดหาไว้ให้ โดยการบังคับให้ย้ายถิ่นหรือการย้ายตามสถานการณ์ อีกทั้งรัฐยังออกกฎหมายเกี่ยวกับที่ดินและผืนป่าโดยเอื้อประโยชน์ให้กลุ่มผู้มาอยู่ใหม่ ก่อให้เกิดการสูญเสียที่ดินของชนพื้นเมืองไปเป็นผืนป่าและผืนดินในควบคุมของรัฐ อีกทั้งส่งผลให้เกิดการปลูกพืชเพื่อการค้าและนำไปใช้ในด้านอื่นที่ชนพื้นเมืองไม่มีอำนาจควบคุม ซึ่งโดยส่วนใหญ่รัฐเจ้าอาณานิคมไม่ยอมรับในสิทธิเหนือที่ดินของชนพื้นเมืองและการเป็นเจ้าของที่ดินตามขนบประเพณี (Erni, 2008, p. 327)

ประเด็นที่สอง ในเรื่องวัฒนธรรม ชนพื้นเมืองได้รับการดูแลโดยกลุ่มผู้ล่าอาณานิคม และถูกทำลายวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม รัฐมีแนวนโยบายกำหนดให้ชนกลุ่มน้อยเหล่านี้ปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมกระแสหลักในแบบยุโรปตะวันตก (Erni, 2008, p. 327)

ประเด็นที่สาม คือ เรื่องสิทธิในการเมืองและการปกครองตนเอง ชนพื้นเมืองยังไม่ได้รับการยอมรับให้มีส่วนร่วมในระบบการเมืองและกฎหมาย รัฐผู้ล่าอาณานิคมนำระบบอื่นเข้ามาบังคับ ส่งผลให้เกิดการทำลายอำนาจการตัดสินใจของสถาบันของชนพื้นเมืองและชนพื้นเมืองถูกแยกออกจากระบบการตัดสินใจทางการเมืองหลักทั้งหมด อีกทั้งยังคงถูกปฏิเสธในเรื่องสิทธิของบุคคล ของกลุ่ม และความเป็นอิสระซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำรงชีวิต (Erni, 2008, pp. 325-327)

การถูกเอารัดเปรียบจากประเด็นหลัก 3 ข้อข้างต้น นั้น ก่อให้เกิดผลเสียระยะยาวต่อชนพื้นเมือง ความเสียเปรียบของชนพื้นเมืองมีหลายมิติ ดังนี้

- ความเสียเปรียบในแง่สังคมและปัจเจกบุคคล กล่าวคือ เป็นการยากที่ชนพื้นเมืองจะพึ่งตนเองเมื่อเขาขาดอาหาร ที่อยู่อาศัย และ เสื้อผ้า ในระบบแบบตะวันตก

การศึกษาที่ต่ำของชนพื้นเมืองนำไปสู่การขาดทักษะและคุณสมบัติในการดำเนินกิจการทางธุรกิจเพื่อหาเงินมาเลี้ยงตนเองได้

- ความเสียเปรียบในแง่ของภูมิศาสตร์ เช่น การต้องถูกแยกให้อยู่ในชนบทหรือการอยู่ในเมืองแต่อยู่ในพื้นที่ชายขอบและไม่มีการทำ
- ความเสียเปรียบในแง่วัฒนธรรม เช่น การถูกดูถูกเหยียดผิวจากกลุ่มผู้มาอยู่อาศัยใหม่ที่มีวัฒนธรรมหรือภาษาที่แตกต่างเป็นกระแสหลักในสังคม
- ความเสียเปรียบในแง่เศรษฐกิจ เช่น การว่างงาน และรัฐไม่มีการช่วยเหลือบรรเทาภาระ และชนพื้นเมืองขาดแรงจูงใจในการทำงานโดยเกี่ยวข้องกับระบบภาษี
- ความเสียเปรียบในแง่การเมืองและโครงสร้าง รัฐบาลการให้บริหารและระบบโครงสร้างพื้นฐานแก่ชนพื้นเมือง นโยบายของรัฐไม่ดีพอต่อการแก้ปัญหา ขาดเครือข่ายติดต่อที่จะสร้างทุนทางสังคม ขาดโอกาสในการฝึกงานและจ้างงาน และจะเห็นได้ว่าชนเผ่าเมารีกับยุโรปนั้นมีความแตกต่าง ยังคงมีช่องว่างของการพัฒนาอยู่มากไม่ว่าจะเป็นเรื่อง สุขภาพ บ้าน เงินเดือน การศึกษา และการบริการสังคม (Foley and Frederick, 2006)
- ในปัจจุบัน ปัญหาของชนพื้นเมืองมีให้เห็นโดยทั่วไป เช่น เรื่องความยากจน ระดับการศึกษาต่ำ สุขภาพไม่ดี ความต้อยโอกาสทั้งแง่เศรษฐกิจและสังคมของชนพื้นเมือง (Foley and Frederick, 2006) รวมถึงปัญหาการประกอบอาชญากรรมของวัยรุ่น การใช้ยาเสพติด การก่อวินาศกรรม อัตราการติดคุก ฆ่าตัวตาย ความรุนแรงในครอบครัว (Shantz, 2010 p. 229) ปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นผลกระทบจากการล่าอาณานิคมและจากนโยบายการดูแลชนพื้นเมืองของรัฐภายหลังจากล่าอาณานิคมทั้งสิ้น

2.1.2 ความหมายของชนพื้นเมือง

ในประเด็นที่ว่าชนพื้นเมืองคือใคร มีการตั้งประเด็นถกเถียงกันระหว่างสองกลุ่มแนวคิดสำคัญ ดังนี้ (Corntassel, 2008, p. 51)

(1) **กลุ่มแนวคิดแรก** มองว่าต้องให้ชนพื้นเมืองเป็นผู้นิยามตนเอง ตามนโยบายเรื่องของการระบุตัวตนของตนเอง (self-identification) ที่ประเทศต่างๆต่างยอมรับร่วมกันและถือปฏิบัติในระดับนานาชาติตั้งแต่ปี ค.ศ. 1977 ผลสืบเนื่องจากการประชุม The World Council of Indigenous peoples (WCIP) ที่ลงมติเห็นด้วยกับการให้ชนพื้นเมืองนิยามตนเอง ซึ่ง 2 องค์กรระหว่างประเทศที่ทำหน้าที่สนับสนุนสิทธิของชนพื้นเมือง ได้แก่ WCIP และองค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) ได้ให้สิทธิที่ไม่จำกัดแก่ชนพื้นเมืองในการระบุตัวตนของตนเองเพื่อป้องกันประเทศเจ้าบ้านที่อาจจะปฏิเสธชนพื้นเมืองในประเทศของตน

ถึงแม้ในเวทีระหว่างประเทศจะมีการกล่าวถึงการระบุตัวตนของตนเองที่ไม่จำกัดขอบเขต ในทางตรงกันข้าม ยังคงมีกระแสการคัดค้าน อันได้แก่

(2) **กลุ่มแนวคิดที่สอง** ซึ่งส่วนใหญ่คือประเทศที่มีชนพื้นเมืองอาศัยอยู่ต่างต่อต้านนโยบายที่เปิดกว้างให้ชนพื้นเมืองสามารถนิยามตนเองได้นั้นเพราะรัฐเหล่านั้นเชื่อว่าการนิยามชนพื้นเมืองควรมีมาตรฐานเดียวกันเพื่อให้การประกาศสนธิสัญญาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับชนพื้นเมืองเป็นไปในทิศทางเดียวกันและเพื่อคุ้มครองดูแลชนพื้นเมืองได้ทั่วถึง ในแง่หนึ่งประเทศเหล่านี้ต่างมองว่า หากไม่มีการนิยามความหมายที่เป็นที่ยอมรับร่วมกันอาจทำให้กลุ่มชนกลุ่มน้อยอื่นๆ มองตนเองว่าเป็นชนพื้นเมืองเพื่อที่จะรับสถานะทางกฎหมายระหว่างประเทศและการคุ้มครอง เช่น จากสนธิสัญญา ILO 169 และร่างกฎบัตรในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชนพื้นเมือง ก็เป็นได้

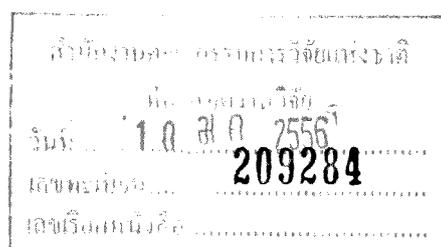
อย่างไรก็ตาม การใช้ความหมายที่เป็นมาตรฐานเดียวกันอย่างเข้มงวดสะท้อนการควบคุมการใช้อำนาจโดยรัฐ (state-centric) มากเกินไป หรือแสดงให้เห็นถึงการตัดสินใจแบบข้าราชการที่ขัดแย้งกับระบบความเชื่อของคนพื้นเมือง ซึ่งย่อมเกิดผลเสียในแง่ของการทำลายความหลากหลายของชนพื้นเมืองและเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการสร้างสรรค์ชุมชน (Corntassel, 2008, p. 51)

มีหน่วยงานและบุคคล ทั้ง นักวิชาการ นักวิจัยที่สนใจเรื่องชาตินิยมและอัตลักษณ์ของชนพื้นเมือง องค์กรระหว่างรัฐ องค์กรของชนพื้นเมือง ได้ศึกษาและให้ความหมายกับชนพื้นเมือง ไว้หลากหลาย ดังต่อไปนี้

ความหมายของชนพื้นเมืองโดย องค์กรระหว่างรัฐ (Intergovernmental Organization- IGOs) (Corntassel, 2008, p. 61) โดยความหมายเหล่านี้จะให้ป็นรายละเอียดเป็นข้อๆ (checklist) ว่าองค์ประกอบของชนพื้นเมืองควรจะประกอบไปด้วยอะไรบ้าง มีดังนี้

(1) ธนาคารโลกได้ให้ตัวชี้วัดของชนพื้นเมือง ในปีค.ศ. 1991 ในเอกสาร World Bank Operational Directive, No.4.20 (1991, p. 19 as cited in Erni, 2008, p.460) ว่าจะต้องมีลักษณะ 5 ข้อ ดังต่อไปนี้

1. มีความผูกพันใกล้ชิดกับผืนแผ่นดินของบรรพบุรุษและกับทรัพยากรธรรมชาติ
2. มีการกล่าวถึงตนเองและโดยผู้อื่นว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีวัฒนธรรมที่โดดเด่น
3. มีภาษาเป็นของตนเองซึ่งแตกต่างจากภาษาประจำชาติ
4. มีสถาบันทางสังคมและการเมืองของตนเอง

5. มีการผลิตขั้นพื้นฐานเพื่อดำรงชีพ

อย่างไรก็ดี ความหมายข้างต้นถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีความกว้างขวางไม่ระบุเฉพาะถึงปัญหาของชนพื้นเมือง โดยเฉพาะในเรื่องของ การระบุตัวตนด้วยตนเอง (self-identification) หรือ การเน้นเรื่องกลุ่มที่มีวัฒนธรรมที่โดดเด่น (distinct cultural group) หรือ เรื่องของการมีภาษาเป็นของตนเองที่ค่อยๆ สูญหายและคาดการณ์ว่ากว่า 3,000 ภาษาทั่วโลกที่มีอยู่ในปัจจุบันอาจจะไม่คงอยู่ไปถึงศตวรรษหน้าและชนพื้นเมืองบางกลุ่มทั่วโลกก็ไม่สามารถพูดภาษาของตนเองได้แล้ว (Krauss, 1992, Nettle & Romaine, 2000, UNESCO as cited in Corntassel, 2008, p.61)

ล่าสุด ธนาคารโลก ก็ได้พยายามที่จะปรับความหมายของคำว่าชนพื้นเมือง และส่งต่อข้อเสนอดังกล่าวเป็นร่างนโยบาย Operation Device ฉบับที่ 4.10 เพื่อให้ชนพื้นเมืองและนักวิชาการได้เสนอความเห็น แนะนำ ซึ่งก็มีการเปลี่ยนแปลงจาก OD 4.20 ดังนี้

1. มีความผูกพันใกล้ชิดกับผืนแผ่นดินของบรรพบุรุษและกับทรัพยากรธรรมชาติในผืนแผ่นดินดังกล่าว
2. มีสถาบันทางสังคมและการเมืองที่เป็นธรรมเนียมของตน
3. ระบบเศรษฐกิจนั้นมุ่งสู่การผลิตเพื่อดำรงชีพ (subsistence production)
4. ภาษาชนพื้นเมืองนั้นส่วนใหญ่จะแตกต่างจากภาษาที่เป็นหลัก
5. มีการระบุตัวตน (self-identification) และถูกระบุโดยบุคคลอื่นว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มที่มีความโดดเด่นทางวัฒนธรรม

เมื่อมาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของความหมายดังกล่าวแล้วจะเห็นว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก ธนาคารโลกยังคงไว้ซึ่ง 4 ประเด็นหลักที่เป็นปัญหา เช่น

- 1) เรื่องของการระบุตัวตน (self-identification) ที่ถูกลดความสำคัญลง ใ้ไว้ในประเด็นสุดท้าย ในขณะที่คณะชนพื้นเมืองมองว่าควรจะให้ไว้ในประเด็นแรก
- 2) ประเด็นที่สอง คือ เรื่องของการผลิตเพื่อดำรงชีพ ‘subsistence production’ สะท้อนการมีวัฒนธรรมขนาดเล็ก ‘small-scale cultures’
- 3) ประเด็นที่สาม คือ เรื่องของภาษา และ
- 4) ประเด็นสุดท้าย เรื่องของที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติ ที่ในความหมายล่าสุดนี้ ดูเหมือนจะจำกัดขอบเขตลง เพราะความหมายใหม่นี้ นำเรื่องของทรัพยากรธรรมชาติไปผูกไว้กับการเป็นเจ้าของผืนดิน มากกว่าที่จะใช้ประเด็นเรื่องของแผ่นดินบ้านเกิดของชนพื้นเมืองและบริเวณใกล้เคียงเหมือนในฉบับแรก

นอกจากนี้ในส่วนเสริมของความหมายใน OD 4.10 ยังระบุว่า นโยบายดังกล่าวไม่ใช้กับกลุ่มชนพื้นเมือง ที่ (a) ออกจากชุมชนดั้งเดิม และ (b) ย้ายไปอยู่ในเขตเมือง และ/หรือ ย้ายถิ่นฐานไปรับค่าจ้างแรงงาน ด้วยมองว่าอัตลักษณ์ของความเป็นชนพื้นเมืองนั้นสูญเสียดังแต่เข้าไปในเขตเมือง เพราะชนพื้นเมืองที่อาศัยในเมืองนั้น สูญเสียความ ‘ผูกพันใกล้ชิดกับผืนแผ่นดินของบรรพบุรุษ’

ความหมายข้างต้นถูกวิพากษ์โดยชนพื้นเมืองว่าเป็นการจำกัดเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย การเปลี่ยนวัฒนธรรม ประเพณี โดยไม่พิจารณาว่ากลุ่มดังกล่าวว่าเป็นชนพื้นเมืองอีก ซึ่งโดยแท้ที่จริงแล้ว การอพยพของชนพื้นเมืองนั้นเกิดขึ้นจากสงครามบ้าง หรือ เป็นนโยบายของรัฐในการตั้งรกรากใหม่บ้าง

ทั้งนี้ทั้งนั้นกลุ่มชนพื้นเมือง เห็นด้วยกับความหมายของ ILO Convention No. 169 มากกว่าความหมายที่ให้โดยธนาคารโลก เพราะความหมายของ ILO ให้ความสำคัญกับ สิทธิของชนพื้นเมืองในการระบุตัวตนของตนเอง ว่าเป็นเกณฑ์พื้นฐานในการเป็นชนพื้นเมือง

สำหรับความหมายของชนพื้นเมือง โดย ILO Convention No. 169 เน้นในเรื่องของความโดดเด่นทางสังคมและวัฒนธรรมที่วางอยู่บนประเพณีซึ่งไม่ได้กล่าวถึงโดยธนาคารโลกในการพิจารณาชนพื้นเมือง (ILO Convention 169, 1989 as cited in Corntassel, 2008, p.63)

สำหรับความหมายที่ให้โดย (2) องค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO) มีดังนี้

บทที่ 1 (1) ของ สนธิสัญญาชนพื้นเมือง หมายถึง

ชนเผ่าในประเทศอิสระที่สังคม วัฒนธรรมและสภาพเศรษฐกิจของประเทศแบ่งแยกชนเผ่าจากภาคส่วนอื่นๆของชุมชนของชาติและสถานะของชนเผ่านั้นถูกควบคุมทั้งหมดหรือบางส่วนโดยธรรมเนียมและประเพณีหรือโดยกฎหมายและกฎระเบียบพิเศษของตนเอง

ประชาชนในประเทศอิสระที่ถูกเรียกว่าชนพื้นเมืองซึ่งสืบเชื้อสายมาจากประชากรที่อาศัยอยู่ในประเทศหรือในภูมิภาคที่ประเทศเป็นส่วนหนึ่งจากการรบนชนะ ล่าอาณานิคมหรือการสร้างรัฐใหม่ และ กลุ่มที่ยังคงรักษาสถาบันทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมและการเมืองของตน โดยอาจจะไม่ได้คำนึงถึงเรื่องสถานะทางกฎหมาย (Erni, 2008, p. 459)

นอกจากความหมายจาก ธนาคารโลก และ ILO แล้วนั้น มีการให้ความหมายโดย องค์การชนพื้นเมือง ดังต่อไปนี้

(3) The World Council of Indigenous Peoples (WCIP) เป็นองค์การชนพื้นเมืองที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีค.ศ 1975 มีหน้าที่ให้คำปรึกษากับองค์การสหประชาชาติ (United Nations) ให้ความหมายในแง่ของสถานะทางการเมืองและกฎหมายร่วมสมัยของชนพื้นเมือง ดังนี้

“ชนพื้นเมืองคือกลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในประเทศที่มีประชากรที่ประกอบไปด้วยหลากหลายเผ่าพันธุ์ สีมืด ซึ่งมาจากการสืบทอดของประชากรรุ่นก่อนที่มีชีวิตอยู่ในพื้นที่และเป็นกลุ่มที่ไม่มีอำนาจในรัฐบาลของประเทศที่กลุ่มตนอาศัยอยู่”

ความหมายของ WCIP นั้นใกล้เคียงกับความหมายของ UN เพราะ WCIP เป็นแกนนำในเรื่องการเคลื่อนไหวสิทธิของชนพื้นเมืองในระดับโลกเมื่อทศวรรษที่ 1970 WCIP เน้นในเรื่องของการแสดงตัวตนของตนเอง เป็นนโยบายที่เป็นทางการและไม่ได้ให้ความสนใจในเรื่องวัฒนธรรม การเรียกร้องที่ดินและอัตลักษณ์ของชนพื้นเมืองมากนัก

สำหรับ (4) The International Work Group for Indigenous Affairs (IWGIA) เป็นอีกองค์กรหนึ่งของชนพื้นเมืองที่มีสถานภาพเป็นที่ปรึกษาของ UN ให้ความหมาย ชนพื้นเมือง ไว้ว่า

กลุ่มผู้เสียเปรียบที่สืบเชื้อสายมาจากกลุ่มประชากรที่อาศัยอยู่ในแผ่นดินก่อนจะมีการจัดตั้งรัฐ (the formation of a state) คำว่าชนพื้นเมืองอาจจะหมายถึงลักษณะที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ของคนบางคน ผืนดินบางแห่ง และ แบ่งแยกคนกลุ่มนี้ในเชิงวัฒนธรรมออกจากคนบางกลุ่ม คำว่าชนพื้นเมืองนั้นถูกแบ่งโดยดูที่ลักษณะ อัตลักษณ์ของประชาชนกลุ่มเฉพาะที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เฉพาะและแบ่งแยกพวกเขาเหล่านั้นจากประชาชนกลุ่มอื่น ยกตัวอย่างเช่นผู้อพยพจากยุโรปเข้ามาตั้งถิ่นฐานในทวีปอเมริกาหรือโอเชียเนีย หรือเมื่อรัฐใหม่ถูกจัดตั้งขึ้นภายหลังการล่าอาณานิคมสิ้นสุดลงในแอฟริกาหรือเอเชีย จะมีประชาชนบางกลุ่มที่ถูกกีดกัน ถูกลดความสำคัญและต่อต้าน เพราะมีภาษา ศาสนา วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่

แตกต่างและถูกตัดสินโดยสังคมที่เหนือกว่าว่าเป็นสังคมที่ด้อยกว่าและไม่พัฒนา และชนพื้นเมืองต้องเน้นย้ำการร้องขอสิทธิเสรีภาพของตนในการกำหนดการปกครองและสถานะทางการเมืองของตนเอง (International Working Group for Indigenous Affairs, 2012)

ความหมายข้างต้นเน้นเรื่องอัตลักษณ์โดยทั่วไป ผืนดินและวัฒนธรรมของชนพื้นเมือง ซึ่งความหมายข้างต้นนั้นแตกต่างจากความหมายของ UN ที่ชนพื้นเมืองถูกมองว่าอาศัยบนผืนดินมาก่อนจะมีการจัดตั้งรัฐ และถูกเผชิญหน้าโดยบุคคลจากวัฒนธรรมและชาติพันธุ์ที่แตกต่าง ในขณะที่ความหมายของ IWGIA นั้นให้ความสำคัญกับกระบวนการสร้างรัฐและการเสียเปรียบของชนพื้นเมือง ความหมายดังกล่าวไม่ได้อธิบายถึงกระบวนการล่าอาณานิคมที่ลดสถานะของชนพื้นเมืองให้เป็นกลุ่มผู้สืบเชื้อสายที่เสียเปรียบด้วย (Corntassel, 2008)

(5) Mme. Erica-Irene Daes (as cited in Corntassel, 2008, p. 57) ซึ่งเป็นหัวหน้าของคณะกรรมการ UN ในประเด็นเรื่องประชากรพื้นเมือง (Chairperson of the UN Working Group on Indigenous Populations) ให้ความหมายของชนพื้นเมือง ไว้ว่า

- กลุ่มที่อยู่ในผืนดินในขณะที่อีกกลุ่มที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างแผ่ขยายเข้ามา
- เพราะความแตกต่างจากประชากรอื่นๆในประเทศ ทำให้กลุ่มชนพื้นเมืองต้องยึดติดกับวัฒนธรรม ประเพณีของบรรพบุรุษของตน
- กลุ่มที่ถูกวางไว้ภายใต้โครงสร้างของรัฐที่แตกต่างในทุกมิติกับของกลุ่มตนเอง

(6) นักวิชาการ Alfred และ S. James Anaya (1996, as cited in Corntassel, 2008, p.54) ได้ให้ความหมายว่า

ผู้อยู่อาศัยที่อยู่ในผืนแผ่นดินมาก่อน ก่อนที่จะถูกครอบครองโดยผู้อื่น เป็นชนพื้นเมือง เพราะรากเหง้าของบรรพบุรุษนั้นอยู่ในผืนแผ่นดินที่พวกเขาอาศัยอยู่ หรือ ต้องการอาศัย อย่างลึกซึ้งมากกว่ารากเหง้าของกลุ่มที่มีอำนาจที่มาตั้งถิ่นฐานภายหลัง นอกจากนี้เป็นกลุ่ม ประชากรที่มีชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะมีความต่อเนื่องของการดำรงอยู่มีอัตลักษณ์ที่เชื่อมโยง พวกเขากับชุมชน ชนเผ่า หรือชาติของบรรพบุรุษในอดีต

(7) John Bodley (as cited in Corntassel, 2008, p.55) ได้ให้ความหมายของชนพื้นเมืองไว้อย่างครอบคลุมดังนี้ ชนพื้นเมือง คือ กลุ่มของประชากรที่ระบุตนเองด้วยมรดกทาง วัฒนธรรมที่เฉพาะเจาะจงและมีขนาดเล็ก ซึ่ง ในความหมายนี้ไม่ได้ระบุถึงผืนแผ่นดินของ บรรพบุรุษ หรือ ความต่อเนื่องของวัฒนธรรม

สำหรับ (8) Ted Gurr (2000, as cited in Corntassel, 2008, p.55) ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างกลุ่มชนพื้นเมืองกับกลุ่มชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์ ว่ามีความแตกต่างดังนี้

กลุ่มชนพื้นเมืองคือ กลุ่มที่อาศัยมาก่อนในดินแดนโดยมีวิถีทางประเพณี สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ที่แตกต่างอย่างชัดเจนจากกลุ่มที่เหนือกว่าชนพื้นเมือง ที่มีความ เป็นรัฐที่เข้มแข็งก่อนจะถูกยึดครอง เช่น ชาวธิเบต หรือ กลุ่มที่ได้รับการสนับสนุนให้มีการ เคลื่อนไหวอย่างทันสมัยเพื่อจะจัดตั้งรัฐของตนเอง เช่น กลุ่ม Kurds นั้นไม่นับเป็นชนพื้นเมือง หากแต่เรียกว่ากลุ่มชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์ (ethnonationalist)

ความหมายข้างต้นของ Ted Gurr (2000, as cited in Corntassel, 2008, p.55) นั้น การถูกเอาชนะและถูกครอบครองโดยอีกกลุ่มหนึ่ง คือ เงื่อนไขในการเป็นชนพื้นเมือง อย่างไรก็ตาม ไม่ใช่ทุกชนพื้นเมืองที่ถูกชนะในทางทหารโดยอำนาจของเจ้าอาณานิคม เพราะบาง สถานการณ์ก็มีการทำสนธิสัญญา มากกว่าการสู้รบโดยใช้กำลังทหาร เช่น ชนเมารีในประเทศ นิวซีแลนด์ เป็นต้น

การแบ่งระหว่างกลุ่มชนพื้นเมืองกับ กลุ่มชาตินิยมเชิงชาติพันธุ์นั้นค่อนข้างมีปัญหา เพราะการแบ่งบนพื้นฐานของวัตถุประสงค์ของกลุ่ม โดยทั่วไปชนพื้นเมืองจะเรียกร้องการปกครองตนเองอย่างอิสระภายในกรอบของรัฐผู้เป็นเจ้าของ หากแต่ในกรณีของติมอร์ตะวันออกที่ไม่นับเป็นชนพื้นเมืองเพราะเรียกร้องและได้รับรัฐอิสระ

(9) Fred Riggs (1997, as cited in Corntassel, 2008, p. 56) ได้ให้ความหมายชนพื้นเมือง ว่าต้องประกอบไปด้วย 4 ปัจจัย คือ 1) ระดับชั้นของวัฒนธรรม ตั้งแต่ป่าเถื่อนถึงสังคมที่มีความซับซ้อน 2) ชั้นทางประวัติศาสตร์ ผู้ที่มาก่อนและผู้ก็ตามมา 3) ฐานะทางการเมือง หรืออำนาจ เช่น ผู้ที่ไม่สำคัญ กับ ชุมชนที่มีอำนาจ และ 4) พื้นที่ทางภูมิศาสตร์

อีกแนวคิดที่เป็นกลุ่ม Constructivist ได้ให้ความหมายที่ไม่ยืดหยุ่นและมีลักษณะเป็นทางการมาก คือ ความหมายที่ให้โดย

(10) Benedict Kingsbury (1998, as cited in Corntassel, 2008, p. 56) มองว่าการเป็นชนพื้นเมืองต้องประกอบไปด้วย ปัจจัยสำคัญ 4 ข้อ คือ

- 1) การระบุอัตลักษณ์ของตนเองเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เฉพาะ
- 2) ประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์ในเรื่อง ความอ่อนแอต่อการถูกบุกรุก ถูกให้โยกย้ายไปอยู่ที่อื่นและถูกเอาเปรียบ
- 3) มีความเชื่อมโยงยาวนานกับดินแดน และ
- 4) ความต้องการที่จะรักษาไว้ซึ่งอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของตน

นอกเหนือจากปัจจัยสำคัญข้างต้น Kingbury (1998, as cited in Cornassel, 2008, p. 56) ระบุถึงตัวชี้วัดอื่น ได้แก่ ความเกี่ยวเนื่องกับประวัติศาสตร์ ความแตกต่างในแง่สังคมเศรษฐกิจ และ สังคมวัฒนธรรม ลักษณะ เช่น ภาษา วัฒนธรรม และวัฒนธรรม

การศึกษาประเด็นเรื่องชนพื้นเมืองกว่า 30 ปี ขององค์การสหประชาชาตินั้น มี การศึกษาและถกเถียงกันมากเกี่ยวกับประเด็นเรื่องความหมายของชนพื้นเมือง นั้น โดย (11) Cobo, Jose Martinez (2004) มองว่า ชนพื้นเมือง คือกลุ่มที่มีความเชื่อมโยงทาง ประวัติศาสตร์กับการเข้ามาอยู่ก่อนและสังคมก่อนการล่าอาณานิคม ที่พัฒนามาบนผืนดินของ ตนและพิจารณาตนเองว่าแตกต่างจากภาคส่วนอื่นๆของสังคมที่มีอำนาจอยู่ในแผ่นดินปัจจุบัน หรือเป็นส่วนหนึ่งของผืนแผ่นดิน ชนพื้นเมืองปัจจุบันเป็นกลุ่มที่ไม่มีอำนาจเหนือในสังคมและ ต้องการที่จะรักษา พัฒนาและส่งต่อผืนดินของบรรพบุรุษ อัตลักษณ์ของตนไปสู่คนรุ่นหลัง เพื่อเป็นพื้นฐานของการดำรงอยู่ของประชาชนและดำรงไว้ซึ่งแบบแผนทางวัฒนธรรม สถาบัน ทางสังคมและระบบทางกฎหมาย

ความเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ประกอบด้วยการเชื่อมต่อจากอดีตสู่ปัจจุบัน ในเรื่อง การเป็นเจ้าของผืนแผ่นดินของบรรพบุรุษ หรือบางส่วนของที่ดินนั้น วัฒนธรรมโดยทั่วไป หรือในประเด็นสำคัญเช่น ศาสนา การดำรงอยู่ภายใต้ระบบชนเผ่า การเป็นสมาชิกของชุมชน พื้นเมือง การแต่งกาย วิถีชีวิตและสไตล์การดำรงชีพ ภาษาและที่อยู่อาศัยในบางส่วนของ ประเทศหรือบางส่วนของภูมิภาค

โดยสรุป ดังที่ได้กล่าวถึงความหมายทั้งหมดที่ผ่านมา จะเห็นว่ามี ความไม่สมบูรณ์ของ ความหมายในเชิงประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม การเมืองและเศรษฐกิจ โดยทำให้รู้สึกว่าการ ชนพื้นเมืองมีความต่ำต้อย เสียเปรียบในเรื่องของอัตลักษณ์ที่แตกต่าง ความหมายที่มีอยู่ใน ปัจจุบันไม่มีความยืดหยุ่นในเรื่องกาลเวลาและพื้นที่ ไม่ครอบคลุมความหลากหลายของกลุ่ม

ความหมายที่ให้คำนิยามมาส่วนใหญ่ถูกครอบงำโดยกระบวนทัศน์ของรัฐเจ้าบ้านภายใต้เวทีระดับนานาชาติ จึงไม่เน้นให้ความสำคัญกับเป้าหมายของชนพื้นเมืองในแง่อิสระทางการเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นจึงต้องหาความหมายที่ยืดหยุ่นและสร้างสรรค์ เพราะโดยแท้จริงแล้วชนพื้นเมืองมีความหลากหลายของอัตลักษณ์ของกลุ่มที่แปรผันตามกาลเวลา และสถานที่

ปัญหาเรื่องนโยบายการนิยามตนเอง (Self-identification) กับการถูกให้ความหมายโดยองค์การ สถาบันต่างๆ จะยังคงมีอยู่ต่อไป ไม่ว่าจะเป็นในเวทีโลกหรือภูมิภาค

(12) Corntassel (2008, p. 66) นักวิชาการชนพื้นเมืองได้นำเสนอความหมายของคำว่าชนพื้นเมืองที่บูรณาการและยืดหยุ่นเพื่อตอบรับความหลากหลายและรองรับความต้องการของกลุ่มชนพื้นเมืองได้อย่างแท้จริง โดยความหมายของชนพื้นเมือง คือ

- ประชากรที่เชื่อว่าตนมีความเชื่อมโยงกับบรรพบุรุษและระบุตัวตนของตนผ่านทางประวัติศาสตร์บอกเล่าหรือการเขียนว่าตนเป็นผู้สืบทอดเชื้อสายจากผู้อยู่อาศัยดั้งเดิมของแผ่นดินบ้านเกิดของบรรพบุรุษ
- ประชากรที่อาจจะมีหรืออาจไม่มีสถาบันทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคมที่เป็นทางการของตน ซึ่งจะเป็นในรูปลักษณะชุมชนและสะท้อนถึงวงจรพิธีกรรมที่โดดเด่น มีเครือข่ายญาติ และรวมถึงชนวัฒนธรรมประเพณี
- ประชากรที่พูดหรือเคยพูดภาษาท้องถิ่นของตน มักจะแตกต่างจากภาษาของสังคมที่ครอบงำ หรือในที่ที่ภาษาพื้นเมืองไม่ได้พูด ก็จะมี ภาษาถิ่นหรือการแสดงท่าทางของชนพื้นเมือง ที่ เป็นการแสดงถึงอัตลักษณ์ของชนพื้นเมือง

- ประชากรที่แยกตนเองจากสังคมที่เหนือกว่า และ/หรือ กลุ่มทางสังคมอื่น ในขณะที่รักษาไว้ซึ่งความสัมพันธ์กับผืนแผ่นดินบ้านเกิด สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งอาจจะเป็นที่ที่ถูกการครอบงำทางทหาร เศรษฐกิจหรือการเมือง หรือเป็นที่ที่ชนพื้นเมืองถูกขับไล่ออกมาในขณะที่ต้องทำให้ตนมีความอิสระทางวัฒนธรรม การเมืองและเศรษฐกิจ

ความหมายข้างต้นเป็นความหมายที่ Corntassel (2008, p. 66) ได้บูรณาการความหมายที่ให้ไว้โดยนักวิชาการหลายท่านมาใช้ โดยเน้นเรื่องของ การแสดงตัวตน (self-identification) และเน้นความสัมพันธ์ระหว่างอัตลักษณ์และมุมมองของวัฒนธรรมหลัก ซึ่งเป็นอีกหนึ่งความหมายที่ยืดหยุ่นในแง่เวลาและสถานที่

2.2 แนวความคิดแบบชาตินิยมกับอัตลักษณ์ของชนพื้นเมือง

แนวคิดแบบชาตินิยมใช้อธิบายความเป็นมาของชาติ ซึ่งเป็นอีกกรอบทฤษฎีที่มีนำมาวิเคราะห์หรืออธิบายเรื่องของอัตลักษณ์ของชนพื้นเมือง โดยแบ่งเป็นสองกลุ่มแนวคิดหลักๆ ได้แก่

1) กลุ่มแนวคิดแบบดั้งเดิม (primordialist school)

สำหรับกลุ่มแนวคิดแบบดั้งเดิมนั้นมองว่าอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ (Ethnic identity) เป็นองค์ประกอบสำคัญในการนำไปสู่ประเด็นเรื่องของความขัดแย้งทางการเมืองและการทหาร โดยไม่ได้ให้ความสำคัญกับบริบททางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจ ของกลุ่ม โดยมองว่าถึงแม้สภาพทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่ตกต่ำอาจทำให้เป็นที่มาของความแตกแยกและรุนแรงหากแต่ความไม่พอใจที่มาจากสัญลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เช่น ความแตกต่างของภาษา สุนทรพจน์ ศาสนา ตำนาน ขนบธรรมเนียม ประเพณี การมีบรรพบุรุษร่วมกัน เป็นตัวเร่งและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวเพื่อการแบ่งแยกหรือเรียกร้อง

กลุ่มแนวคิดแบบดั้งเดิมนี้ให้ความสำคัญกับความผูกพันทางประวัติศาสตร์ และ สัญลักษณ์ด้านอารมณ์ ความรู้สึก เช่น สุนทรพจน์ทางการเมืองและการใช้ภาษานั้นจะทำให้เกิดการตอบรับ ความรู้สึกร่วมของชนพื้นเมืองในระดับบุคคลและกลุ่ม

นักวิชาการจากกลุ่มแนวคิดแบบดั้งเดิม มองว่าความเชื่อระหว่างชาติพันธุ์ในเรื่อง บรรพบุรุษร่วม (common ancestry) และความสามารถในการปกครอง ความสัมพันธ์ทาง สังคม (social relations) เป็นสิ่งประดิษฐ์ทางประวัติศาสตร์ แต่สิ่งสำคัญคือความผูกพันกับ ชีวิตเช่น ความสัมพันธ์ของญาติ ศาสนา ภาษา และประเพณีทางสังคมเป็นองค์ประกอบทาง ธรรมชาติที่วางรากฐานให้กับความสัมพันธ์ที่สนิทชิดเชื้อได้อย่างง่ายเพราะมีพื้นฐานเหมือนกัน (Comtassel, 2008, p.58)

Anthony D. Smith (1999, as cited in Comtassel, 2008, p. 58) มองว่ากลุ่ม ชาตินิยมแนวชาติพันธุ์ (ethnonationalist group) นั้นเป็นกลุ่มที่เกิดขึ้นบ่อยและเป็นสากลที่ จะรวมกลุ่มใหม่และปรับตัวไปกับประวัติศาสตร์และมักจะรวมตัวกันเป็นชาติร่วมสมัย (Contemporary nations) จากกลุ่มที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกัน สำหรับ Smith มองว่าชาติจะ ประกอบไปด้วย 5 องค์ประกอบดังนี้

- ชื่อที่เหมาะสมร่วมกัน
- ตำนานและความทรงจำของประวัติศาสตร์ชุมชน
- วัฒนธรรมสาธารณะที่เหมือนกัน
- กฎหมาย จารีตประเพณี
- แผ่นดินทางประวัติศาสตร์และบ้านเกิดเมืองนอน

อย่างไรก็ดี 5 องค์ประกอบข้างต้นนั้นไม่ได้ให้ความสำคัญกับภาษาและการแสดงออก การบอกเล่า แต่ให้ความสำคัญกับภาษาเขียนและกฎหมายซึ่งถือว่าเป็นอิทธิพลจากยุโรป (Euro-centric) และไม่ใช่ว่ารากฐานจากชนพื้นเมืองโดยแท้

ถึงแม้แนวคิดแบบชาตินิยมดั้งเดิมนี้อาจใช้อธิบายการดำรงอยู่ของอัตลักษณ์ชาติพันธุ์ ในระยะเวลายาวนาน แต่จุดด้อยที่นักวิชาการในกลุ่มชาตินิยมดั้งเดิมไม่สามารถอธิบายได้คือ ทำไมอัตลักษณ์ของกลุ่มสามารถเปลี่ยนแปลงตามกาลเวลา เช่น เข้มข้นขึ้นในบางช่วง เช่น การเรียกร้องสิทธิของชนพื้นเมืองทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับโลกในช่วงทศวรรษที่ 1970 ถึง 1980

ดังนั้นจึงเกิดอีกกลุ่มแนวคิด คือ 2) กลุ่มแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ (constructivist หรือ instrumentalist)

สำหรับกลุ่มนี้ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดที่ว่าชาติพันธุ์เป็นสิ่งที่ได้มาโดยธรรมชาติ หากมองว่าการเคลื่อนไหวเรียกร้องในเรื่องชาติพันธุ์นี้เกิดขึ้นจากการครอบงำของรัฐต่อประชาชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งจนทำให้เกิดความไม่พอใจ มองอีกนัยหนึ่งก็คือ ชาติพันธุ์นั้นเป็นเรื่องของการประดิษฐ์ สร้างขึ้น นักทฤษฎีกลุ่มนี้มองว่าชาติพันธุ์ไม่ใช่เรื่องการรวมตัวแบบธรรมชาติแต่เป็นการถูกสร้างขึ้น ขึ้นอยู่กับความต้องการเร่งด่วนของประชาชนและความสัมพันธ์กับผู้อื่น ความสามัคคีของกลุ่มเกิดขึ้นจากสถานการณ์ทางสังคม อาจจะเป็นเพราะปัจจัยภายในหรือภายนอกก็ได้ สถานการณ์ดังกล่าวอาจมาจากความยากจนของญาติพี่น้อง จนถึง การอดทนจนถึงขีดสุด ทำให้มีการรวมตัวกัน และจึงค่อยนำอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์มาเป็นตัวช่วยและปัจจัยร่วมเพื่อไปให้ถึงเป้าหมายทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม

ดังนั้นอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์จะเกิดขึ้นมาใหม่ มีพลังใหม่ เมื่อถูกกระตุ้นโดยผู้นำทางการเมืองเพื่อนำไปสู่ผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิกในกลุ่ม

ตัวอย่างของนักวิชาการสำนักคิดนี้ชื่อ Hobsbawm (1983, as cited in Corntassel, 2008, p. 59) ที่มองว่า ประวัติศาสตร์ เป็นเครื่องมือสร้างความชอบธรรมและเป็นตัวยึดโยงให้เกิดการรวมกลุ่ม ดังนั้นชุมชนเหล่านี้เป็นชุมชนที่ถูกสร้างขึ้นโดยจินตนาการ (imagined) และการสร้างนั้นเกิดขึ้นจากพลังของตลาด โลกทุนนิยม และ เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารที่ทันสมัย

สำหรับกลุ่มทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์นี้ให้ความสำคัญกับสภาพสังคมร่วมสมัยที่จะทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของกลุ่ม กลุ่มนี้มองว่าบริบทในแต่ละช่วงเวลาหรือในแต่ละเงื่อนไขเป็นเรื่องสำคัญเมื่อพูดถึงประเด็นเรื่องอัตลักษณ์ของชาติพันธุ์

สำหรับชนพื้นเมืองนั้น ธรรมชาติของความสัมพันธ์ทั้งในแง่การเมือง เศรษฐกิจ และ สังคมกับประเทศเจ้าบ้าน (Host state) จะเป็นตัวตัดสินระยะเวลาและความเข้มข้น (duration and intensity) ของการเรียกร้องให้ได้มาซึ่งอำนาจและสิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง (self-determination)

แนวคิดนี้สามารถอธิบายถึงที่มาของการเรียกร้องสิทธิของชนพื้นเมืองในระดับโลกและการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เกิดขึ้นจากประชาธิปไตยตะวันตก เช่น ในสหรัฐอเมริกา แคนาดา และ นอร์เวย์ เป็นการเคลื่อนไหวสิทธิทางพลเมืองในระดับชาติ และแพร่หลายไปยังภูมิภาคอื่นๆในช่วงของความพยายามในการปลดปล่อยอาณานิคมทั่วโลก

อย่างไรก็ดี กลุ่มทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ ไม่สามารถอธิบายการคงอยู่ที่ยาวนานกว่าหนึ่งหมื่นปีของกลุ่มชนพื้นเมืองบนแผ่นดินบ้านเกิดได้ เพราะการรวมตัวกันในช่วงแรกนั้นไม่ใช่ผลผลิตของการพัฒนาในช่วง 200 ปี หลังมานี้

แต่ในอีกทางหนึ่งอัตลักษณ์ของชนพื้นเมืองในระดับท้องถิ่นและระดับโลกนั้นเพิ่งเริ่มมีความสำคัญด้วยการสร้างรัฐของเจ้าบ้านและส่งผลให้เกิดนโยบายที่ข่มขู่และส่งผลต่อการดำรงชีพของชุมชนพื้นเมือง

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งสองแนวคิดมีทั้งข้อดีข้อเสียในการอธิบายเรื่องของอัตลักษณ์ของชนพื้นเมือง Gurr (as cited in Corntassel, p. 60) ได้ หาคำอธิบายร่วมที่เป็นกลางดังนี้

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ไม่ได้เป็นมาแต่ ‘ดั้งเดิม’ แต่ อย่างไรก็ตามวางอยู่บนพื้นฐานของค่านิยม ความเชื่อและประสบการณ์ที่เหมือนกัน และก็ไม่ใช่เรื่องที่ ‘ถูกสร้างขึ้น’ แต่สามารถที่จะถูกกระตุ้นโดยผู้นำและเป็นปัจจัยที่นำมาใช้เพื่อนำสู่เคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งมีแนวโน้มที่จะคงอยู่ได้นานมากกว่าการเคลื่อนไหวที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสนใจในแง่วัตถุและการเมืองเท่านั้น

วิจัยนี้ใช้แนวของ Gurr (2000, as cited in Corntassel, p. 60) เป็นกรอบการวิเคราะห์ โดยมีความตั้งใจศึกษาถึงลักษณะของชนพื้นเมือง บนพื้นฐานของอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ ค่านิยม ความเชื่อและประสบการณ์ที่เหมือนกัน และศึกษาถึงความสัมพันธ์ทั้งในแง่การเมือง เศรษฐกิจและสังคม กับเจ้าของประเทศตั้งที่พยายามจะศึกษาในกรณีของออสเตรเลียและของนิวซีแลนด์ในบทความต่อไป

เพราะในการศึกษานโยบายของรัฐที่มีต่อชนพื้นเมืองนั้น เชื่อว่าทั้ง 2 ปัจจัย อันได้แก่ 1) อัตลักษณ์ของชาติพันธุ์ และ 2) บริบททางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของประเทศนั้น จะเสริมกันและทำให้เข้าใจบทบาทของชนพื้นเมืองและบทบาทของรัฐต่อชนพื้นเมืองได้อย่างลึกซึ้งขึ้น

2.3 แนวความคิดเรื่องสิทธิชุมชน

ความเป็นมาและความสำคัญของสิทธิชุมชน

การศึกษาเรื่องชนพื้นเมืองต้องเข้าใจประเด็นเรื่องสิทธิชุมชน ดังที่นักวิชาการหลายท่านเชื่อมโยงคำว่าชุมชน (Community) เข้ากับประเด็นเรื่องชนพื้นเมือง (indigenous) (Jackiewicz, 2011; Lawn, 2011; Shantz, 2010, Neal and et.al., 2006)

ในอดีตการรวมตัวของมนุษย์คือการรวมตัวโดยสายโลหิต อันได้แก่ ครอบครัวและวงศ์วานญาติ หลังจากการสลายตัวของชุมชน สายโลหิต (Clan) และการปกครองแบบเผ่าเล็กเผ่าน้อย (tribe) การเปลี่ยนแปลงที่ติดตามมาก็คือ การขยายขนาดของการรวมกลุ่มที่ใหญ่ขึ้น เป็นชุมชนขนาดใหญ่ โดยเรียกว่าชุมชนระดับต่ำกว่ารัฐหรือสังคมที่ไม่มีรัฐ (Stateless Society) ลักษณะของชุมชนที่เป็นชุมชนหมู่บ้านเหล่านี้ คือ อาณาเขตพื้นดินที่แน่นอน ชุมชนได้ที่ดินมาและป้องกันรักษาร่วมกันไว้ ที่ดินเป็นสิ่งที่ผูกพันสมาชิกเข้าด้วยกัน สมาชิกในชุมชนมีกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์ แต่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน กรรมสิทธิ์ในที่ดินเป็นของเผ่า หรือเป็นของที่ชุมชนหมู่บ้านครอบครอง ซึ่งอาจมีการแบ่งให้สมาชิกครอบครัวต่างๆ ให้ชุมชนถือครองและใช้ประโยชน์ โดยมีการแบ่งที่ดินใหม่เรื่อยๆ เพื่อเป็นหลักประกันว่าทุกครอบครัวในชุมชนจะมีที่ทำกิน นอกจากชุมชนจะเป็นเจ้าของที่ดินร่วมกันยังมีการช่วยเหลือกันอีกหลายอย่าง เช่น การเพาะปลูกร่วมกัน การสร้างและรักษาคลองส่งน้ำร่วมกันรวมถึงการป้องกันตนเองโดยถือเป็นวัฒนธรรมร่วมกัน วิถีทางของชุมชนเหล่านี้เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนการมีรัฐ โดยเป็นวิถีทางอันเป็นธรรมชาติของมนุษย์อย่างแท้จริง (บุญชู ฌ ป้อมเพชร, 2546, หน้า 397-398)

ความเป็นชุมชนดังกล่าวได้ล่มสลายลง เมื่อมีการกำเนิดของรัฐชาติ (nation-state) ในยุโรปตะวันตก ด้วยการรวมตัวเป็นรัฐและการเพิ่มอำนาจของรัฐที่มากขึ้น ทำให้เกิดสภาวะของความไม่เป็นปัจเจกบุคคลมากขึ้น การสร้างรัฐหรือสร้างชาตินั้น แน่นนอนย่อมมีความ

ยากลำบากและก่อให้เกิดวิกฤตในแง่ของ 1) วิกฤติอัตตลักษณ์ 2) วิกฤตความชอบธรรม 3) วิกฤตการเข้าถึง 4) วิกฤตการมีส่วนร่วม และ 5) วิกฤตการจัดสรรทรัพยากร (เรื่องวิทย์ เกษ สุวรรณ, 2549, หน้า 35, 55-57) เมื่อการพัฒนาเป็นไปในแนวทางข้างต้น ชัดเจนว่าความเป็นชุมชนภายในรัฐชาติย่อมได้รับผลกระทบ กอปรกับความเฟื่องฟูของลัทธิเสรีนิยม ระบบทุนนิยม ในช่วงยุคแห่งความรู้แจ้งในฝรั่งเศส อังกฤษและสก๊อตแลนด์ กับการปฏิวัติอเมริกา ค.ศ. 1776 และการปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ. 1789 เกิดขึ้นควบคู่กับการพัฒนาของชาติในยุโรป ตะวันตก ดังที่ในอังกฤษเรียกช่วงระยะเวลาระหว่างปี ค.ศ. 1829 จนถึง ปีค.ศ. 1860 ว่าเป็น “ยุคทองของเสรีนิยม” (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551, หน้า 22-23) องค์ประกอบพื้นฐาน 7 ประการของลัทธิเสรีนิยมนั้นประกอบด้วย 1) ปัจเจกบุคคลนิยม (individualism) 2) เสรีภาพ (liberty of freedom) 3) เหตุผล (reason) 4) ความเสมอภาค (equality) 5) ขันติธรรม (toleration) 6) ฉันทานุมัติ (consent) และ 7) รัฐธรรมนูญนิยม (constitutionalism) ซึ่งแนวคิดดังกล่าวสอดคล้องและสนับสนุนการพัฒนาในโลกตะวันตกไม่ว่าจะเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมและการขยายตัวของตลาดทั้งในรูปของสินค้า ทุน และแรงงาน (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551, หน้า 24)

ซึ่งต่อมาอุดมการณ์ที่เข้ามามีบทบาทสำคัญ ทำลายและวิพากษ์แนวคิดอุดมการณ์เสรีนิยม ในต้นศตวรรษที่ 19 ได้แก่ แนวคิดสังคมนิยม สำหรับรากศัพท์ของคำว่าสังคมนิยม (socialism) นั้น ในแนวหนึ่งหมายถึง การจัดกิจกรรมของมนุษย์ในลักษณะที่ต้องมีการรวมหรือร่วมมือกันเสมอ หรือ มองอีกนัยหนึ่ง หมายถึง การทำสัญญากันด้วยความสมัครใจของคนที่เป็นเสรีชนด้วยกัน ซึ่งต่างจากรัฐที่เป็นการรวมโดยใช้อำนาจบังคับ (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551, หน้า 75-76) ซึ่งแนวคิดสังคมนิยมนี้ ประกอบด้วย องค์ประกอบพื้นฐาน 7 ประการ ได้แก่ 1) ชุมชน (Community) 2) ภราดรภาพ (Fraternity) 3) ความเสมอภาคทางสังคม (Social Equality) 4) ความจำเป็น (Need) 5) ชนชั้นทางสังคม (Social class) 6) กรรมสิทธิ์

ร่วม (Common Ownership) และ 7) ความก้าวหน้า (Progress) (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551, หน้า 78-79)

ดังนั้นเรื่องสิทธิชุมชนมีรากฐานมาจากลัทธิสังคมนิยมที่ให้ความสำคัญต่อชุมชน หรือ ส่วนรวมมากกว่าปัจเจกบุคคล การกระทำของมนุษย์จึงเป็นการกระทำแบบรวมหมู่ (collective action) (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551, หน้า 79) เนื่องด้วยมองว่าสิทธิปัจเจกชน และระบอบทรัพย์สินส่วนบุคคลนั้นเป็นที่มาของการขูดรีดทางชนชั้นและลดทอนศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ จึงเน้นให้ความสำคัญกับเรื่องของสิทธิกลุ่มและสิทธิร่วม หรือ สิทธิชุมชน สำหรับ ประเด็นเรื่องการขูดรีดทางชนชั้นนั้นเป็นไปในแนวทางเดียวกับที่ Michaels (2006, p. 6) กล่าวว่า “พวกเรารักเชื้อชาติ (race) รักอัตลักษณ์ (identity) เพราะเราไม่รักชนชั้น (class)”

ในยุคปัจจุบันต้นศตวรรษที่ 21 แนวคิดแบบสังคมนิยมดั้งเดิมล่มสลายไปพร้อมกับการแตกสลายของสหภาพโซเวียต แต่ก็ยังมีการพัฒนาแนวคิดแบบทางเลือกที่สวนกระแส และคัดค้านระบบทุนนิยมอยู่ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ สิทธิชุมชน การเมืองนิเวศ และความเป็นชาติพันธุ์ ดังที่ ชลธิรา สัตยาวัดนา (2546, หน้า 18) ให้ความเห็นว่าประเด็นข้างต้น “...กลายมาเป็นประเด็นสำคัญระดับโลก ภายใต้บริบทของโลกในยุคปัจจุบัน ที่ก้าวผ่านยุคสมัยของอุดมการณ์รัฐชาติและเคลื่อนตัวเข้าสู่เวทีเศรษฐกิจการเมืองระดับข้ามชาติ การถดถอยของการพัฒนาแบบเก่า การเฟื่องฟูของเกษตรอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพ การอพยพย้ายถิ่นของประชากรข้ามพรมแดนของรัฐชาติ พหุวัฒนธรรมนิยม การเป็นสังคมข้อมูลข่าวสารที่ครอบงำโดยรัฐและระบบโลกาภิวัตน์ ความหลากหลายของอัตลักษณ์ วิถีชีวิต วัฒนธรรมย่อย และความเคลื่อนไหวของผู้คนและวัฒนธรรมผ่านพรมแดนและพื้นที่ต่างๆ”

โดยแท้จริงแล้ว ประเด็นเรื่องสิทธิชุมชนหรือสิทธิกลุ่มชนบนพื้นฐานวิถีชีวิตของชุมชนนั้น นับเป็นปรากฏการณ์ใหม่สำหรับวิถีปฏิบัติด้านสิทธิมนุษยชน ที่ออกมาเพื่อต่อต้านกระแสครอบงำมุ่งครองความเป็นเจ้า ที่แฝงเร้นอยู่ในอารยธรรมตะวันตก นับแต่การปฏิวัติทางวิทยาศาสตร์และอุตสาหกรรมเมื่อหลายศตวรรษที่ผ่านมา เป็นการปะทะกันระหว่างโลกาภิวัตน์กับการฟื้นฟูท้องถิ่น หรือการปะทะกันระหว่างระบอบรวบอำนาจเบ็ดเสร็จระดับโลกกับการปลดปล่อยและประชาธิปไตยระดับรากหญ้า (เสนห์ จามริก, 2549, หน้า 32)

ประเด็นเรื่องสิทธิชุมชนเกิดขึ้นเหตุจากแนวปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมที่เป็นอยู่ของอุดมการณ์เสรีนิยมตะวันตก กระแสโลกาภิวัตน์เชิงอำนาจนิยม เศรษฐกิจเสรี นโยบาย/โครงการพัฒนาเชิงอำนาจนิยม กลุ่มมหาอำนาจอุตสาหกรรมและบรรดาบริษัทข้ามชาติที่มีอิทธิพล อีกทั้งแนวทางของรัฐที่เน้นเรื่องเดียวกัน ส่งผลให้แนวการพัฒนาของโลกนำไปสู่การเคลื่อนไหวก่อตัวของขบวนการสิทธิชุมชนที่เชิดชูหลักการพัฒนายั่งยืนและนำเสนอแนวการพัฒนากระแสทางเลือกซึ่งเน้นการพึ่งตนเอง การกินอยู่อย่างพอดี การผลิตเพื่อยังชีพ เพื่อท้าทายปรัชญาเศรษฐกิจเสรีนิยม (จรัญ โฆษณานันท์, 2545, หน้า 399) ในแง่การเมืองและสิทธิชุมชนเริ่มมีการนำเสนอ การเมืองภาคประชาชนบนฐานของสิทธิในการกำหนดเจตจำนงตนเอง ที่เชื่อว่าจะเป็นทางออกจากความจำกัดของประชาธิปไตยแบบตัวแทน (จรัญ โฆษณานันท์, 2545, หน้า 399)

ดังนั้นภายใต้การพัฒนากระแสหลักแบบโลกาภิวัตน์ การหันมาสู่การพัฒนากระแสทางเลือกแบบชุมชนท้องถิ่นพัฒนาย่อมเป็นการจุดประกายความหวังใหม่ที่อาจนำไปสู่สังคมที่มีความสุขอันยั่งยืนอย่างแท้จริง (อภิชัย พันธเสน, 2539, หน้า 57) ในปัจจุบันเรื่องสิทธิชุมชนถูกนำเสนอไม่เฉพาะทั้งในเวทีระหว่างประเทศ เวทีนโยบายระดับชาติ หากยังเป็นที่ยกเถียงในแวดวงวิชาการและเวทีในระดับชุมชนอีกด้วย ด้วยเหตุนี้รัฐบาลแต่ละประเทศจึงให้ความสนใจ

และหาหนทางกำหนดนโยบายตอบรับกับเสียงเรียกร้องจากชุมชน แต่จะทำได้มากน้อยเพียงใดและความเท่าเทียมจะเกิดขึ้นหรือไม่ เป็นประเด็นที่ต้องวิเคราะห์เพิ่มเติมต่อไป

ในปัจจุบันเรื่องชุมชนและสิทธิชุมชนนี้ มีผู้ศึกษาไว้มากและแตกแขนงไปในหลายประเด็นเพิ่มเติม เช่น ความยุติธรรมของชุมชน (community justice) (Neal and et.al., 2006, p. 304) และการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม (community engagement) (Cavaye, 2004 as cited in Neal and et.al., 2006, p. 305) เป็นต้น

ความหมายของสิทธิชุมชน

สำหรับคำว่าสิทธิชุมชนนั้น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายในแนวกว้าง ดังนี้

สิทธิชุมชน หมายถึง สิทธิในการใช้ประโยชน์ซึ่งดำรงอยู่ควบคู่กับการดูแลรักษา และเป็นกฎเกณฑ์พื้นฐานของการจัดการทรัพยากรโดยชุมชนมาแต่เดิม (ยศ สันติสมบัติ, 2546)

สิทธิชุมชน หมายถึง สิทธิของกลุ่มบุคคลที่ได้ตั้งถิ่นฐาน และสืบทอดวิธีการผลิตและระบบนิเวศ วัฒนธรรม ของตนมาร่วมกันโดยต่อเนื่อง (จักรกฤษณ์ ควรพจน์, 2541)

สิทธิชุมชน หมายถึง สิทธิร่วม เหนือทรัพย์สินของชุมชน สมาชิกของชุมชนหนึ่งทำหน้าที่ดูแลรักษาท้องถิ่น บทบัญญัติที่รับรองสิทธิชุมชนต่างหาก บทบัญญัติอื่นที่มุ่งคุ้มครองสิทธิของปัจเจกชนแต่ละคน และต่างจากการปกครองท้องถิ่น ซึ่งเป็นโครงสร้างการปกครองภายในรัฐ (มานิตย์ จุมปา, 2541)

สิทธิชุมชน หมายถึง สิทธิโดยรวม (Collective Rights) ของสัมพันธภาพ ดังต่อไปนี้

- สิทธิในที่ดิน
- สิทธิในการดูแลและใช้ประโยชน์จากทรัพยากร

- สิทธิในภูมิปัญญา
- สิทธิที่จะได้รับการรับรองในด้านการปกครอง
- สิทธิในเชิงปกป้องรากฐานทางวัฒนธรรม

(เจริญ คัมภีร์ภาพ, 2541)

สิทธิชุมชน หมายถึง สิทธิของกลุ่มหรือของชุมชน หรือเป็นสิทธิร่วมเหนือทรัพยากรของชุมชน อันกินความตั้งแต่ทรัพยากรดิน น้ำ ป่า ทรัพยากรพันธุกรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นสิทธิตามธรรมชาติ สิทธิประเพณีของชุมชนในการดูแลและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรร่วมกัน ทั้งนี้เพราะชุมชนท้องถิ่นจะอยู่รอดและพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืนและมีศักดิ์ศรีได้ จำเป็นต้องมีสิทธิพื้นฐานในการใช้และดูแลทรัพยากรอย่างยั่งยืน สิทธิชุมชนดังกล่าวยังรวมถึง สิทธิในการปฏิเสธการรุกรานจากภายนอกที่จะส่งผลกระทบต่อฐานทรัพยากรของชุมชน (เสนห์ จามริก อ่างใน จรรย์ โฆษณานันท์, 2545, หน้า 396)

โดยสรุป จะเห็นว่า ความหมายของสิทธิชุมชนนั้น เน้นในเรื่องสิทธิกลุ่มและสิทธิร่วมกัน ตลอดจนสิทธิในแง่ของการใช้หรือการจัดการ และเน้นองค์ประกอบด้านภูมิปัญญา ภูมิรู้ของชุมชน สิทธิชุมชนไม่ใช่สิทธิครอบครองเป็นเจ้าของอย่างเบ็ดเสร็จ เหมือนสิทธิปัจเจก และสิทธิรัฐที่เจ้าของใช้สิทธิตนเองกีดกันการเกี่ยวข้องจากภายนอกอย่างสิ้นเชิง เห็นได้จาก กิจกรรมการจัดการป่าชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ เศรษฐกิจชุมชน หรือการฟื้นฟูอัตลักษณ์ของท้องถิ่น ล้วนเป็นกิจกรรมที่ต้องการการสนับสนุนจากเครือข่ายท้องถิ่น ประชาสังคม และรัฐ อย่างไรก็ตาม ชุมชนก็ได้สร้างเงื่อนไข กติกา ที่มีการควบคุมการใช้จากภายนอก ป้องกันการละเมิดสิทธิชุมชน ซึ่งกล่าวได้ว่า สิทธิชุมชนให้ความสำคัญกับผู้ที่อยู่กินดูแลทรัพยากรเพื่อความอยู่รอดของชุมชนเป็นอันดับแรก คนภายนอกจากมาอ้างสิทธิเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของ

ชุมชนเมือง มาอยู่เหนือการมีชีวิตรอดของชุมชนไม่ได้ ระดับของการมีส่วนร่วมจึงลดหลั่นกันไปตามความจำเป็นพื้นฐานของชีวิตและสังคม (จรัญ โฆษณานันท์, 2545, หน้า 39)

จรัญ โฆษณานันท์ (2545, หน้า 397) วิเคราะห์ไว้ว่า ในแง่หนึ่งการพัฒนาการเชิงความหมายของสิทธิชุมชนก้าวไปไกลในแง่เป็นสิทธิของกลุ่มหรือสิทธิร่วมเหนือทรัพยากรของชุมชนที่มีขอบข่ายกว้างขวางทั้งดิน น้ำ ป่า ทรัพยากรพันธุกรรม หรือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่มิได้หมายถึงกรรมสิทธิเด็ดขาดทำนองเดียวกันกับการมีกรรมสิทธิ์ของเอกชนเหนือทรัพย์สิน สะท้อนแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ของสิทธิชุมชนที่มุ่งก้าวไปให้พ้นความจำกัดคับแคบของสิทธิเอกชน เน้นลักษณะพิเศษแห่งการดำรงอยู่ของสิทธิในแง่ของการใช้หรือการจัดการ มิได้หมายถึงการมีกรรมสิทธิ์เด็ดขาดเหนือสิ่งที่จัดเป็นทรัพยากรของชุมชน และสิทธิชุมชนยังเน้นเรื่ององค์ประกอบด้านภูมิปัญญาหรือภูมิรู้ทางศีลธรรมของชุมชนในการนำเอาทรัพยากรมาใช้ อย่างถูกต้องเหมาะสมหรือมีหน้าที่ความรับผิดชอบชนิดที่ไม่ก่อให้เกิดการทำลายความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติด้วย” (จรัญ โฆษณานันท์, 2545, หน้า 397)

ดังนั้นการละเมิดสิทธิชุมชนจึงหมายถึงการที่รัฐภายใต้แผนพัฒนาเชิงอำนาจนิยมทุนนิยมเสรี แบบตะวันตกยึดครองอำนาจในการใช้ จัดการทรัพยากรชุมชนไปโดยสิ้นเชิงทั้งไม่เชื่อไม่ยอมรับหรือไม่เปิดให้ชุมชนมีโอกาส มีส่วนร่วมในการใช้ด้วยตนเอง และที่สำคัญอย่างมาก ยังเป็นการยึดครอง ใช้อำนาจเหนือทรัพยากรชุมชนไปอย่างผิดพลาดฉ้อฉล อันทำยสูญส่งผลกระทบรุนแรงเป็นความล่มสลายของชุมชนชนบทและความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากรท้องถิ่น ในแง่นี้การเรียกร้องสิทธิชุมชนจึงเป็นการเรียกร้องต่อรัฐ หรือบางครั้งต่อกลุ่มทุนที่ได้รับอำนาจจากรัฐ ในฐานะตัวการใหญ่ ผู้กระทำหรืออาจกระทำการละเมิดสิทธิชุมชน สิทธิชุมชนนับเป็นวาทกรรมทางสังคมการเมืองที่พยายามสถาปนาความมีอำนาจแก่สิ่งที่เรียกว่าชุมชนเพื่อเผชิญหน้า ลดทอนอำนาจรัฐศูนย์กลางในแง่การผูกขาดอำนาจบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น (จรัญ โฆษณานันท์, 2545, หน้า 397)

ในอีกแง่หนึ่ง ชลธิรา สัตยาวัฒนา (2546) กล่าวว่า สิทธิชุมชน เป็นอุดมการณ์ที่แนบแน่นกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชนมาอย่างยาวนาน จากการใช้ชีวิตร่วมกันของชาวชุมชนที่ต้องพึ่งพาอาศัย ร่วมทุกข์ร่วมสุข เกิดความเอื้ออาทรและผูกพัน ความขัดแย้งแตกแยกที่เกิดขึ้นจะผลักดันให้มีการคิดค้นหาวิธีการจัดการภายในให้ลุล่วงไป ความเป็นไปของชุมชนในลักษณะดังกล่าว พัฒนาให้เกิด “กฎเกณฑ์” ที่ไม่เป็นลายลักษณ์อักษรแต่เป็นข้อบัญญัติอันศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวชุมชนยึดถือร่วมกัน แฝงอยู่ในวิถีชีวิตชุมชน เกิดการผลิตซ้ำ เกิดการพัฒนาเป็นแบบแผนที่แข็งแรง

ในแง่กระบวนการทัศน์ สิทธิชุมชนให้ความสำคัญกับ “ความรู้” และ “ฐานคิด” แม้กระทั่งประวัติศาสตร์ รวมไปถึง ประวัติศาสตร์ชาติพันธุ์ เป็นสิ่งที่ผู้คนและชุมชน สืบสาน ขึ้นทั้งจากความทรงจำในอดีต และความตั้งใจสร้างตามความเชื่อ ความมุ่งมั่นปรารถนา ความใฝ่ฝันของผู้คนและชุมชน รวมไปถึงความตั้งใจที่จะสร้างขึ้นเพื่อถักทอ “อัตลักษณ์” ของชุมชน กลุ่มชาติพันธุ์ หรือกระทั่งรัฐหนึ่งๆเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ โดยมีเป้าหมายทางการเมืองขึ้นนำ (ชลธิรา สัตยาวัฒนา, 2546, หน้า 32)

จากการวิจัยชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทยและเอเชีย พบว่า มีจักรวาลทัศน์ และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สั่งสมสืบทอดกันมายาวนาน ระบบความเชื่อและภูมิปัญญาดั้งเดิมเหล่านี้พัฒนาร่วมกันมาช้านาน จนอาจกล่าวได้ว่า เป็นรากร่วมวัฒนธรรมเดียวกัน ขณะเดียวกันก็มีปรัชญาที่มีลักษณะ “สากล” ร่วมกับมนุษยชาติ กล่าวคือ ทุกชุมชนมีความนอบน้อมต่อธรรมชาติ เคารพผีฟ้า ผีน้ำ ผีเหมือง ผีฝาย นบไหวเจ้าป่า เจ้าเขา ผีสงเทวดา ทุกชุมชนท้องถิ่นมีจิตสำนึกร่วมที่รักธรรมชาติ เพราะถือว่า ธรรมชาติคือผู้ให้ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด และที่สำคัญก็คือ ธรรมชาติมีชีวิต มีจิตใจ มีวิญญาณที่มนุษย์ทุกคนทุกนามทุกชุมชนต่างมีกตัญญู ประชาคมว่าจะล่วงละเมิดต่อธรรมชาติมิได้ ทั้งหมดนี้เป็น “กระบวนการทัศน์” หรือระบบความคิดที่ซุ่ม ที่เป็นบรรทัดฐานเดียวกันกับกระบวนการทัศน์ของชาวอินเดียนแดงในอเมริกา

และชาวอะบอริจินในออสเตรเลีย ทุกชุมชนท้องถิ่นใช้ประโยชน์จากฐานทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยทำที่เคารพ และได้พยายามรักษาไว้ให้ยั่งยืนด้วยระบบภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สั่งสมสืบทอดกันมายาวนาน (ชลธิรา สัตยาวัฒนา, 2546, หน้า 34)

สำหรับการวิจัยชิ้นนี้ การเข้าใจในแนวคิดสิทธิชุมชนมีความสำคัญเพราะลักษณะของการรวมตัวของชนเผ่าชนั้นเปรียบเสมือนชุมชนท้องถิ่นดั้งเดิมที่มีวัฒนธรรม จารีตประเพณีของตนเอง และในปัจจุบันเริ่มมีความต้องการและเรียกร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งสิทธิในการกำหนดเจตจำนงของตนเอง (Right to self-determination) สิ่งนี้เป็นวิวัฒนาการของชุมชนที่ส่งผลต่อรูปแบบและวิถีชีวิตของชนพื้นเมืองเป็นอย่างมาก

สิ่งที่เป็นประเด็นปัญหาในประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ คือ การครอบงำของแผนพัฒนาเชิงอำนาจนิยมของรัฐ การให้ความสำคัญกับอุดมการณ์ทุนนิยมเสรีแบบตะวันตก และการไม่เปิดให้ชุมชนพื้นเมืองมีโอกาสและมีส่วนร่วม อันก่อให้เกิดปัญหาความไม่เท่าเทียม ปัญหาการถูกครอบงำทางวัฒนธรรม และปัญหาขายขอบของคนพื้นเมือง เป็นต้น

การศึกษานโยบายของรัฐต่อชนพื้นเมืองจึงเป็นการสะท้อนภาพของสิทธิชุมชนในบริบทของความสัมพันธ์ของรัฐในประเทศที่ยึดถืออุดมการณ์ตะวันตก ได้แก่ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ กับ ชุมชนชนพื้นเมือง จากอดีตสู่ปัจจุบัน

การศึกษาเปรียบเทียบนโยบายต่อชนพื้นเมืองของประเทศออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ จึงเป็นเรื่องน่าสนใจ โดยจะวิเคราะห์และวิพากษ์ถึงความเป็นไปได้ของการผลักดันประเด็นเรื่องสิทธิชุมชน ภายใต้บริบทโครงสร้าง อำนาจในสังคมที่มีความไม่เท่าเทียมกัน รวมศูนย์อำนาจ การใช้วัฒนธรรมเดี่ยว (Monoculture) ที่ดูตกเส้นความหลากหลาย และกีดกันชุมชนท้องถิ่นออกไปสู่ภาวะขายขอบ ด้วยหวังว่า กรณีศึกษาชุมชนชนพื้นเมืองในออสเตรเลียและ

นิวซีแลนด์จะสามารถสร้างคุณูปการและมีนัยยะสำคัญให้กับประเด็นศึกษาเรื่องสิทธิชุมชนต่อไป

2.4 ประวัติศาสตร์ ลักษณะและความเป็นมาของชนพื้นเมืองในออสเตรเลีย

หากจะกล่าวย้อนไปถึงดินแดนออสเตรเลียที่พัฒนามาเป็นประเทศเครือรัฐออสเตรเลียที่มีความเจริญรุ่งเรืองทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมในยุคปัจจุบัน ในอดีตก่อนที่ชาวตะวันตกจะเดินทางมาค้นพบตั้งรกรากและเข้ามาครอบครองเป็นเจ้าของโดยการล่าอาณานิคมนั้น ดินแดนออสเตรเลียไม่ได้เป็นดินแดนที่ว่างเปล่าปราศจากผู้คนอาศัยตามที่นักเดินเรือชาวอังกฤษกล่าวอ้างเรื่องทฤษฎี “ดินแดนแห่งความว่างเปล่า” (*Terra Nullius*) อันหมายถึงผืนดินที่ปราศจากการตั้งถิ่นฐาน ผืนดินที่ไม่มีมนุษย์อาศัย ไม่มีกฎหมาย ไม่มีรัฐบาลหรือประวัติศาสตร์ใดๆ จนกระทั่งปี ค.ศ.1788 ที่ชาวอังกฤษพวกแรกเริ่มอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน (Macintyre, 2004, p. 4) ซึ่งเป็นเพียงทฤษฎีที่กล่าวขึ้นเพื่อผลประโยชน์ของผู้อพยพ ในความเป็นจริงดินแดนแห่งนี้มีชนพื้นเมืองที่อาศัยมาก่อนเป็นเวลานานนับ 50,000-60,000 ปี หรืออาจมากกว่านั้นก็เป็นได้ (Macintyre, 2004, p. 4)

ชนพื้นเมืองในออสเตรเลียที่มีการตั้งถิ่นฐานก่อนการเข้ามาของชาวยุโรปนั้นเป็นที่รู้จักและถูกขนานนามว่าพวกอะบอริจินิส (Aborigines) นักมานุษยวิทยาสันนิษฐานว่าพวกอะบอริจินิสมีถิ่นกำเนิดในทวีปเอเชียและอพยพย้ายถิ่นฐานด้วยเรือพายจากเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มายังออสเตรเลียในยุคที่ระดับน้ำทะเลต่ำกว่าปัจจุบันและแผ่นดินตั้งเรียงรายติดต่อกัน และภายหลังเมื่อระดับน้ำทะเลสูงขึ้นไหลบ่าเข้าท่วมผืนแผ่นดินที่เชื่อมต่อกันระหว่างเอเชียกับออสเตรเลีย นั้น ทำให้ดินแดนออสเตรเลียและพวกอะบอริจินิสถูกตัดขาดจากโลกภายนอกอยู่เป็นเวลานาน (อนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์, 2551, หน้า 6)

ในเรื่องจำนวนของชนพื้นเมือง ในช่วงแรกนั้นมีการถกเถียงกันอยู่มาก เพราะสภาพพื้นที่ในยุคนั้นมีความยากต่อการคาดการณ์ นักวิชาการบางท่านประมาณว่ามีชาวอะบอริจินีมากกว่า 750,000 คน อยู่ในออสเตรเลีย ในปีค.ศ. 1788 ปีที่ชาวอังกฤษพวกแรกอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐาน (Aboriginal Heritage Office, 2012) ในขณะที่บางแหล่งระบุจำนวนประมาณ 300,000 คน โดยอาศัยการจัดกระจายอยู่ทั่วทวีปออสเตรเลียและประมาณ 2,500 คนบนเกาะแทสมาเนีย (Price, 1950, p. 100) สาเหตุหนึ่งที่ข้อมูลเรื่องจำนวนของชนพื้นเมืองนั้นไม่ตรงกันและไม่แน่นอนเพราะไม่เคยมีนโยบายของรัฐในการสำรวจประชากรชาวอะบอริจินีสอย่างจริงจัง อีกทั้งชาวอะบอริจินีสไม่ได้รับการนับเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองออสเตรเลียในยุคแรกๆ สิ่งนี้สะท้อนนโยบายของรัฐที่ไม่ใส่ใจชนพื้นเมืองอันส่งผลกระทบมาถึงปัจจุบัน

ต่อมาในช่วงหลังชนพื้นเมืองเหล่านี้มีจำนวนลดลงอย่างมาก จากแหล่งข้อมูลที่ระบุว่า มีอะบอริจินีสกว่า 300,000 คนในช่วงแรกนั้น ชี้ให้เห็นถึงจำนวนชนพื้นเมืองที่ลดลงประมาณ 50% ระบุเป็นตัวเลขคร่าวๆที่จำนวน 77,501 ในปี ค.ศ. 1921 โดยที่ชนพื้นเมืองที่ลดลงมากคือชนพื้นเมืองเลือดแท้ ในขณะที่จำนวนของชนพื้นเมืองเลือดผสมนั้นมีจำนวนมากขึ้น สาเหตุของการลดจำนวนลงมากนั้น มีหลายประการ และจะวิเคราะห์ต่อไปในการวิจัยครั้งนี้ หากแต่ในเชิงเปรียบเทียบอัตราและจำนวนการลดลงของชนพื้นเมืองในออสเตรเลียนั้นลดลงเร็วและในจำนวนที่มากกว่าชนพื้นเมืองในนิวซีแลนด์ สหรัฐอเมริกาและแคนาดา (Price, 1950, pp. 100-104)

การลดจำนวนดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยธรรมชาติที่ค่อนข้างมีลักษณะเฉพาะของทั้งฝ่ายอะบอริจินีสและชาวอังกฤษที่อพยพมาที่ออสเตรเลียเป็นพวกแรก สำหรับชาวอะบอริจินีสแล้วนั้นจะมีความล้าหลังและไม่ค่อยรวมกลุ่มสามัคคีกันหากเทียบกับชนเผ่าอินเดียนแดงใน

สหรัฐอเมริกา และ เมารีโนนิวซีแลนด์ อีกทั้งสองชนกลุ่มหลังจะปรับตัวเข้ากับอาวุธและวัฒนธรรมของชนผิวขาวได้ดีกว่าอะบอริจินิส (Price, 1950, pp. 100-104)

ในส่วนของอังกฤษนั้น ในปี ค.ศ. 1770 กัปตันเรือชาวอังกฤษชื่อเจมส์ คูก (James Cook) ได้ค้นพบและประกาศครอบครองดินแดนออสเตรเลียให้กับราชอาณาจักรอังกฤษ ในปี ค.ศ. 1788 มีการอพยพนักโทษหรือกลุ่มประชากรที่ค่อนข้างไม่เป็นที่ต้องการและเป็นกลุ่มที่ควบคุมไม่ได้มายังออสเตรเลียนำโดยกัปตันอาเธอร์ ฟิลลิป (Arthur Phillip) จนถึงปี ค.ศ. 1840 และไปยังแทสมาเนียถึงปี 1853 โดยรวมแล้วในยุคแรกนั้นส่งกลุ่มนักโทษเหล่านี้ไปประมาณ 137,161 คน ซึ่งเป็นจำนวนไม่น้อยและพอที่จะก่อให้เกิดความยากลำบากต่อชนพื้นเมืองที่อาศัยอยู่เดิมได้ (Price, 1950, p. 104) เมื่อชาวอังกฤษที่ถูกส่งมาที่ออสเตรเลียในช่วง 50 ปีแรกนั้นเป็นพวกนักโทษ ทหาร ที่ค่อนข้างเกรง ตี้อารมณ์ จึงทำให้สถานการณ์การเผชิญหน้าของทั้งสองฝ่ายมีความยากที่จะควบคุมได้แต่ต้น ซึ่งในเชิงเปรียบเทียบมีความแตกต่างที่ผู้อพยพไปยังนิวซีแลนด์และสหรัฐอเมริกาเป็นพลเมืองระดับชนชั้นกลางและสูงขึ้นไป (Price, 1950, pp. 100-104) นอกจากนี้ จำนวนของชาวอังกฤษที่เข้ามาก็มีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้เกิดวิกฤตการณ์ขาดแคลนอาหารในปีค.ศ. 1790 (food crisis) (Timetoast, 2012)

การค้นพบของชาวอังกฤษไม่ได้หยุดแค่รัฐนิวเซาท์เวลส์และแทสมาเนีย แต่มีการเคลื่อนย้ายมาตั้งถิ่นฐานกันที่ รัฐควีนส์แลนด์ในปี ค.ศ. 1824 รัฐออสเตรเลียตะวันตกในปี ค.ศ.1829 รัฐวิกตอเรียในปี ค.ศ.1835-6 รัฐออสเตรเลียใต้ในปี ค.ศ.1836-7 และดินแดนทางตอนเหนือในปี ค.ศ.1863-70 (Price, 1950, p. 110) ซึ่งชนพื้นเมืองในแต่ละรัฐก็ได้รับผลกระทบจากการล่าอาณานิคมของชาวอังกฤษทั้งสิ้น

ผลกระทบด้านลบต่อชนพื้นเมืองอะบอริจินีสมีหลายเรื่อง เรื่องแรกที่พบคือเรื่องของการเข้าครอบครองที่ดินทำกินเดิมของชนพื้นเมือง (land occupation) ซึ่งประเด็นเรื่องที่ดินทำกินส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นๆตามมา เช่น เรื่องการล้มตายของชาวอะบอริจินีสและความเสื่อมทางวัฒนธรรม เพราะที่ดินเป็นแหล่งอาหารและรากเหง้าของวัฒนธรรมของชาวอะบอริจินีส การขโมยหรือแย่งที่ดินทำกิน (land robbery) นั้นหมายถึงการนำไปซึ่งทรัพยากรและแร่ธาตุสำคัญของชนพื้นเมืองและยังทำลายองค์การศาสนาและสังคมที่เชื่อมโยงกับที่ดินของแต่ละเผ่าอีกด้วย นอกจากนี้รูปแบบการปลุสสัตว์แบบตะวันตกก็มีความแตกต่างจากวิธีการล่าสัตว์และหาของป่าแบบดั้งเดิม วิถีแบบใหม่นั้นได้ฆ่าและทำลายสัตว์พื้นเมืองและพืชที่เป็นแหล่งอาหารของชนพื้นเมือง จนหมดสิ้น

ประเด็นปัญหาที่สำคัญอีกประการคือเรื่องของอัตราการตายของชาวอะบอริจินีสที่เพิ่มขึ้นอย่างมาก สาเหตุจาก เรื่องขาดอาหาร หิว เกิดโรคร้ายและโรคระบาดจากชาวยุโรป ซึ่งชนพื้นเมืองไม่มีภูมิคุ้มกันและต้านทาน นอกจากนี้ชนพื้นเมืองยังถูกเอารัดเอาเปรียบ การที่ชนพื้นเมืองถูกจับเป็นทาส ถูกฆ่าฟัน และทำลายโดยกลุ่มชนที่มาอาศัยอยู่ใหม่ ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์สังหารหมู่ชาวอะบอริจินีสในปี ค.ศ. 1838 เกิดสงครามระหว่างพวกอะบอริจินีสกับคนผิวขาว ณ บริเวณมายออลส์ครีก (Myall Creek) โดยลูกจ้างจำนวน 12 คน ได้ฆ่าอะบอริจินีสจำนวน 28 คน ซึ่งมีทั้งเด็กและผู้หญิงรวมอยู่ด้วยตายทั้งหมด เมื่อฆาตกรถูกจับดำเนินคดีและขึ้นศาล ก็ได้ให้การต่อศาลว่าไม่เคยตระหนักว่าการฆ่าคนดำเป็นการกระทำที่ผิดต่อกฎหมาย (อนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์, 2551, หน้า 213) เหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนการถูกเอารัดเอาเปรียบและถูกทารุณกรรมของชนพื้นเมืองในยุคแรกอย่างชัดเจน

การเข้ามาของชาวยุโรปส่งผลต่อการปรับตัวของชนพื้นเมืองไม่ว่าจะเป็นการแนะนำอาวุธยุทโธปกรณ์แบบใหม่ๆแก่ชนพื้นเมือง อันก่อให้เกิดสงครามระหว่างชนเผ่าทะเลาะกันเอง และแม้แต่การแนะนำเหล่าและแอลกอฮอล์ก็ทำให้ชาวอะบอริจินีสเป็นโรคติดเหล้า

(Alcoholism) เป็นจำนวนมาก และเรื่องการติดยาก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่สำคัญที่มีการแนะนำเข้ามาโดยชาวตะวันตกตั้งแต่ยุคแรกนี้ (Skutsch, 2004)

ปัญหาที่เกิดขึ้นในการปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและรุนแรงสร้างความขมขื่น และชาวอะบอริจินิสจำนวนมากก็ตัดสินใจฆ่าตัวตาย (Brookman and Gale, 1975, p. 23) ดังสะท้อนให้เห็นถึงจำนวนชาวอะบอริจินิสที่ลดลงเรื่อยๆอย่างรวดเร็ว และมีอัตราการตายสูงมากในทุกรัฐ โดยเฉพาะในรัฐแทสมาเนียที่ชาวอะบอริจินิสสูญพันธุ์เกือบทั้งหมด ปัญหาที่เกิดขึ้นในยุคแรกสะท้อนการเป็นยุคเสื่อมของชนพื้นเมืองอย่างเห็นได้ชัด

ชนพื้นเมืองนั้นมีความแตกต่างจากชาวตะวันตกอย่างมากทั้งในเรื่องรูปร่าง หน้าตา ลักษณะ สภาพสังคมและการดำรงชีพ โดยทั่วไปพวกอะบอริจินิส มีจมูกกว้าง เบ้าตาลึก คิ้วหนา ศีรษะยาวแคบ หน้ายื่น แขนขาเรียวยาว สูงปานกลาง สีผิวแตกต่างกันตั้งแต่น้ำตาลอ่อนจนถึงเกือบดำสนิทและผมสีน้ำตาลเข้มเหยียดตรงจนถึงหยักศก แต่บางคนอาจมีผมสีทอง ส่วนรูปร่างลักษณะแตกต่างกันตามลักษณะภูมิประเทศและสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย เช่น ในเขตหนาว ชนพื้นเมืองจะมีลักษณะเตี้ย รูปร่างหนาและใหญ่ ในขณะที่เขตทะเลทรายร้อน ชนพื้นเมืองจะมีลักษณะสูงโปร่งบางและเพรียว เป็นต้น (อนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์, 2551, หน้า 8)

ชาวอะบอริจินิสมีการใช้ชีวิตแบบกึ่งล่าสัตว์พเนจรกึ่งหาอาหารร่วมกัน (semi-nomadic hunters and gatherers) อยู่อาศัยได้ด้วยการล่าสัตว์และโดยการหาปลา ชนพื้นเมืองยังนิยมสร้างเพิงพักอาศัยแบบง่ายๆ บ้างอยู่ในต้นไม้ บ้างสร้างกระท่อมแบบง่ายๆทำจากหญ้าบ้างฟางบ้าง ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่งถาวร ส่วนใหญ่พเนจร อพยพไปเรื่อยๆ และยังไม่สวมใส่เสื้อผ้า สะท้อนถึงการที่สังคมของชนพื้นเมืองไม่ได้พัฒนาถึงขั้นการเกษตรกรรม อาวุธ อุปกรณ์ในการดำรงชีพก็ยังเป็นยุคหิน กล่าวคือใช้หิน ไม้ตะบองและหอกที่ทำมาจากไม้

เหล่า เป็นลักษณะที่ไม่มีการตัดแปลงใดมาก (อนันต์ชัย เลาะห์พันธุ์, 2551, หน้า 8) สะท้อนการพัฒนาที่ยังอยู่ในขั้นต่ำสุดนับเป็นขั้นดึกมากในอารยธรรมมนุษย์

ซึ่งในความเป็นจริงนั้นเมื่อประมาณ 4,000 ปี มาแล้ว หลายทวีปทั่วโลกได้พัฒนาจากสังคมผู้ล่าและผู้เก็บมาสู่ขั้นเกษตรกรรมแล้ว เช่น ในยุโรป เอเชีย แอฟริกาและอเมริกา ในด้านหนึ่งการเกษตรนำมาซึ่งผลผลิตที่มากกว่า ส่งผลให้เกิดเมืองขนาดใหญ่ เกิดการเพิ่มอัตราและความหนาแน่นของประชากร เพราะสามารถผลิตได้มาก ก่อให้เกิดความมั่งคั่ง มีการแบ่งงาน นำมาซึ่งการปรับปรุงเทคโนโลยี การค้า อุตสาหกรรม เป็นแรงสนับสนุนให้เกิดกองทัพ ผู้ปกครอง ข้าราชการ ผู้ซึ่งดูแลภาคการเมือง สังคมเศรษฐกิจ ต่อไป (Stuart, 2004, p. 11)

อย่างไรก็ดี มีการศึกษาบางชิ้นสะท้อนว่า ผู้คนในวัฒนธรรมผู้ล่าและผู้เก็บนั้นจะมีอายุยืนยาว และมีการปรับตัวที่ดีกว่า มีความสมดุลงของประชากรและแหล่งทรัพยากร มีการผลิตและมีการค้าที่สร้างความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้ง่ายกว่าสังคมแบบเกษตรกรรม มีความหลากหลายภาษา วัฒนธรรม และมีคุณค่าทางจิตวิญญาณ ชีวิต ดังที่นักธรณีวิทยาชาวฝรั่งเศส ได้ศึกษาและยกย่องชาวอะบอริจินิสของออสเตรเลียว่าเป็น “ชนชั้นขุนนางที่มีปัญญา” (intellectual aristocrats) (Stuart, 2004, p. 11)

ดังจะเห็นได้ว่าในความเป็นจริง ที่ว่าถึงแม้อะบอริจินิสจะขาดแคลนลำบากในเรื่องมาตรฐานการกินอยู่ แต่สิ่งที่โดดเด่นคือ ศัพท์ ภาษา องค์การทางสังคมและพิธีกรรมต่างๆที่มีความซับซ้อนพอกับชนผิวขาวด้วย เช่นการตกแต่งอาวุธของตนเป็นศิลปะที่หาได้ยาก เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การเข้ามาของคนขาวทำลายรูปแบบการเป็นอยู่แบบดั้งเดิมก่อนที่นักวิจัยจะได้ทำการรวบรวมข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับภาษา วัฒนธรรมและองค์การของชนพื้นเมืองในเบื้องต้นเสียก่อน (Price, 1950, p. 103) ด้วยเหตุที่ชาวอะบอริจินิสไม่สามารถต้านทานการบุกรุกของชาวยุโรปในปีค.ศ. 1788 ได้ จึงไม่สามารถยืนหยัดสิทธิในการปกครองตนเองและทำ

ให้วัฒนธรรมของตนถูกทำลายและพ่ายแพ้ต่อการเข้ามาของชาวยุโรปในศตวรรษต่อมาจนถึงปัจจุบัน

ก่อนที่ชาวออสเตรเลียยุโรปจะเข้ามาตั้งรกราก ชนพื้นเมืองอะบอริจินิสชาติโอกาสในการแลกเปลี่ยนทางความคิดกับวัฒนธรรมตะวันตกและวัฒนธรรมอื่นๆในพื้นที่ใกล้เคียง สาเหตุเพราะความห่างไกลของพื้นที่ อันมีทะเลขวางกั้น ทำให้เปรียบเสมือนถูกตัดขาดจากโลกภายนอกเป็นระยะเวลาานาน ทำให้การพบปะ แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างประชาชนในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นีวิกินี หมู่เกาะทางตอนเหนือของออสเตรเลียนั้นมีน้อยมาก (อนันต์ชัย เลาหะพันธุ์, 2551; Brookman and Gale, 1975, p. 19) จึงเห็นได้ว่าวัฒนธรรมของชาวอะบอริจินิสเป็นวัฒนธรรมที่มีรากฐานตั้งแต่บรรพบุรุษดั้งเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก เป็นเหตุนำมาซึ่งความยากลำบากในการปรับตัวเข้ากับวัฒนธรรมของชาวยุโรป ซึ่งในระดับหนึ่งสะท้อนความล้มเหลวของอังกฤษและออสเตรเลียที่ก่อให้เกิดความตกต่ำอย่างแยบยลแก่ชนพื้นเมืองเหล่านี้ ด้วยการไม่ยอมรับวัฒนธรรมของชนพื้นเมืองดั้งเดิม (Price, 1950, p.99)

ในการเผชิญหน้ากันระหว่างชาวอังกฤษผู้อพยพกับอะบอริจินิสที่อยู่บนดินแดนดั้งเดิมนั้น สิ่งที่มีความแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดระหว่างชนพื้นเมืองกับผู้อพยพ ได้แก่ หลักปรัชญาการร่วมมือกับธรรมชาติ แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ ความรู้สึกและทัศนคติต่อผืนแผ่นดิน ปรัชญาทางศาสนา และ การให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรม หรือ วัตถุ จะเห็นได้ว่าในขณะที่ชนพื้นเมืองมีความเชื่อในศาสนาและธรรมชาติ ให้ความสำคัญกับระบบครอบครัวและเครือญาติและชุมชน ชาวตะวันตกจะยึดถือความเป็นปัจเจกบุคคลแยกเป็นที่ตั้ง เมื่อความแตกต่างของสองกลุ่มเป็นเช่นนี้ ทำให้ไม่มีมาตรฐานร่วมกันที่จะปรับตัวยอมรับซึ่งกันและกันได้เลย

(Brookman and Gale, 1975, p.19)

2.5 ประวัติศาสตร์ ลักษณะและความเป็นมาของชนพื้นเมืองในนิวซีแลนด์

ในอดีตก่อนที่ชาวตะวันตกจะเดินทางมาค้นพบตั้งรกรากและเข้ามาครอบครองเป็นเจ้าของโดยการล่าอาณานิคมนั้น ดินแดนนิวซีแลนด์เป็นที่อยู่อาศัยของชนพื้นเมืองที่อยู่มาก่อนเนิ่นนานหลายหมื่นปี ชนกลุ่มนี้ถูกเรียกว่า ชาวเมารี (Maori) มีความหมายว่า “ชนพื้นเมือง” หรือ “ชนที่อยู่มาแต่ดั้งเดิม” โดยมีความหมายแตกต่างจากผู้ที่มาอยู่ใหม่ ในภาษาเมารีเรียกชนชาวยุโรปที่มาอยู่ใหม่ว่า ‘pakeha’ (The History of New Zealand, 2008)

บรรพบุรุษของชาวเมารีนั้นมีรากฐานวัฒนธรรมมาจากเขตโพลินีเซียตะวันออก (East Polynesia) ซึ่งบรรพบุรุษดั้งเดิมมาจากบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือนักประวัติศาสตร์บางคนแกะรอยรอยของชาวโพลินีเซียว่ามีบรรพบุรุษดั้งเดิมมาจากประเทศจีนในปัจจุบัน โดยเดินทางผ่านใต้หวันลงมาสุมหาสมุทรแปซิฟิกใต้และสู่ประเทศนิวซีแลนด์ ในขณะที่นักมานุษยวิทยาเห็นว่าชนพื้นเมืองโพลินีเซียนั้นเดินทางมาถึงหมู่เกาะแปซิฟิกจากอเมริกา มากกว่ามาจากทางตอนตะวันออก ดังจะยกตัวอย่างของพีชพื้นเมืองของเมารีนั้น ที่ชื่อ kumara นั้นมีรากฐานมาจากพื้นที่ตอนกลางของอเมริกาใต้ ในปัจจุบันยังไม่สามารถระบุได้ถึง การเข้ามาตั้งถิ่นฐานในดินแดนนิวซีแลนด์ปัจจุบันนั้นเมื่อไหร่แน่ โดยในช่วงแรกเป็นการย้ายถิ่นฐานเข้ามาเป็นครอบครัว หรือ ชนเผ่าเล็กๆ (The History of New Zealand, 2008)

การเดินทางเข้ามาเป็นกลุ่มครั้งแรก คือ กลุ่ม The Great Fleet เป็นกลุ่มแรกของโพลินีเซียนที่เข้ามา โดยประมาณการว่าเข้ามาในปี ค.ศ. 1350 โดยกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่มีประเพณีเรือแคนูเมารี (The History of New Zealand, 2008) ชาวโพลินีเซียนที่เข้ามาอาศัยกลุ่มแรกๆนั้นเลือกที่จะอาศัยอยู่รอบๆชายฝั่งของนิวซีแลนด์ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งชายฝั่งตะวันออกซึ่งมีอากาศดี โดยเลือกที่จะปลูกพืช ยิงนกและตกปลาในทะเลและแม่น้ำ (The History of New Zealand, 2008)

วัฒนธรรมของเมารีเดิมเป็นวัฒนธรรมยุคหินอย่างแท้จริง จนกระทั่งการเข้ามาค้นพบของชนชาวยุโรปที่มีการแนะนำให้รู้จักเหล็ก (metal) ก่อนเมารีจะรู้จักการใช้เหล็กนั้น เมารีก็มีการใช้กระดูกนก กระดูกปลาวาฬ กระดูกสุนัขและมนุษย์ รวมทั้งหิน อีกด้วย (The History of New Zealand, 2008)

วัฒนธรรมของบรรพบุรุษจากโพลินีเชียียนตะวันออกเป็นนักล่า ชาวประมงและชาวสวน เมื่อเดินทางมาถึงดินแดนนิวซีแลนด์ก็มีการปรับตัวอย่างรวดเร็วเข้ากับวัฒนธรรมการปฏิบัติในเชิงการเกษตรและภูมิอากาศของดินแดนใหม่ที่ทั้งเย็นและยากลำบากเมื่อเปรียบเทียบกับหมู่เกาะฤดูร้อนโพลินีเชียย กิจกรรมที่ทำส่วนใหญ่ในดินแดนใหม่คือการทำสวน การหาปลา และล่านก งานของผู้ชายกับผู้หญิงนั้นต่างกัน อย่างไรก็ตาม มีกิจกรรมกลุ่มเกี่ยวข้องทำให้มีการช่วยเหลือกัน เช่น การเก็บเกี่ยวอาหารและเพาะปลูก และการทำสงคราม เมารีมีศิลปะที่โดดเด่นด้วยเช่นการแกะสลักบ้าน เรือแคนู อาวุธ อีกทั้งประชาชนส่วนใหญ่ก็จะใส่เครื่องประดับและมีรอยสักด้วย ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้ในปัจจุบันมีการนำมาเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว นิวซีแลนด์ (The History of New Zealand, 2008)

สถานที่ที่ชาวเมารีมาพบปะกันเพื่อประกอบพิธีทางวัฒนธรรมร่วมกันเรียกว่า *marae* เปรียบเสมือนศาลาประชาคม ศูนย์รวมจิตใจ โดยการชุมนุมนั้นจะชุมนุมเป็นภาษาเมารีและหากมีชนชาติอื่นอยู่ด้วยก็จะมีแปลและอธิบายจากภาษาเมารี สังเกตเห็นว่าโรงเรียนและมหาวิทยาลัยนิวซีแลนด์จะมีศาลาของตนเองเพื่อสอนภาษาและวัฒนธรรมของเมารี ซึ่งศาลาดังกล่าวจะเป็นที่ประกอบพิธีเช่นการแต่งงาน การเฉลิมฉลอง การต้อนรับ การรวมชนเผ่าหรือ งานศพ ผ่านการรวมกลุ่มกันที่ศาลาประชาคมนี้อำนาจวัฒนธรรมเผยแพร่จากผู้เฒ่าสู่เด็ก (The History of New Zealand, 2008)

ประวัติศาสตร์ของบุคคลในชนเผ่านั้นจะมีการถ่ายทอดจากเรื่องเล่า เพลง การท่องบทสวด ดังนั้นจึงเห็นความสำคัญของเพลง เรื่องเล่าและบทกวีที่ต้องเก็บจารึกไว้อย่างดี ในยุคสมัยก่อนของเมารี ประเพณีผ่านการพูดคุย (oral tradition) มีความสำคัญมากและสะท้อนให้เห็นว่าก่อนชาวยุโรปจะเข้ามาสังคมเมารีเป็นสังคมที่ยังอ่านไม่ออก (illiterate society) ลักษณะของการอยู่รวมกลุ่มของเมารีนั้นแบ่งเป็น 3 รูปแบบ คือ (1) การอยู่แบบครอบครัวใหญ่ (extended family) มีประมาณ 20-40 คน (2) การอยู่แบบเผ่าขนาดเล็ก (Hapu) มีประมาณ 150 คน ส่วนที่ (3) การอยู่แบบเผ่าขนาดใหญ่ (iwi) มีประมาณ 800-3,000 คน ประวัติศาสตร์การอยู่ร่วมกันส่วนใหญ่ของเมารีคือการต่อสู้กันด้วยอาวุธระหว่างชนเผ่า (The History of New Zealand, 2008)

ประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 ชนเผ่าเมารีก็ออกสำรวจพื้นที่ทั้งประเทศตั้งแต่เหนือจรดใต้ แต่โดยส่วนใหญ่ก็จะยังอาศัยอยู่ใกล้ที่ที่ตนเข้าพักพิงในตอนแรกจากรุ่นสู่รุ่น โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ที่เมารีเลือกพักพิงคือบริเวณชายฝั่งและปากแม่น้ำ ใกล้ทะเล เพื่อการเข้าถึง การทำการประมง นอกจากนี้ยังมีการล่าแมวน้ำและนกขนาดใหญ่อีกด้วย ต่อมาเมารีเริ่มพัฒนาการปลูกพืชสวน เริ่มปลูกพืชได้หลายชนิดเช่น มันหวาน (sweet potato) จึงเริ่มอพยพเข้าสู่ชั้นในของนิวซีแลนด์มากขึ้น (The Encyclopedia of New Zealand, 1966)

ความสัมพันธ์ของชนเผ่าเมารีเป็นแบบชุมชน ปัจเจกบุคคลถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม อีกทั้งยังมีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ก็คือ ป่า ทะเลและทางน้ำ ประชาชนมีความสัมพันธ์อันศักดิ์สิทธิ์กับธรรมชาติดังนั้นจึงไม่เห็นด้วยกับการทำลายแหล่งธรรมชาติต่างๆ เมื่อชนยุโรปเดินทางเข้ามา เมารีมีการอาศัยในผืนแผ่นดินเป็นหลักแหล่งทำให้ยากต่อการจับจองของชนยุโรป (The Encyclopedia of New Zealand, 1966)

จากประวัติศาสตร์ที่มีการบันทึกไว้ ในปี ค.ศ 1642 กัปตันเรือชาว Dutch ชื่อ เอเบล ทัสแมน (Abel Tasman) เดินทางมาพบหมู่เกาะใต้ของนิวซีแลนด์ ต่อด้วยเกาะเหนือและได้กลับไปบันทึกและเขียนแผนที่ประเทศนิวซีแลนด์ไว้ในแผนที่โลก หากแต่ในช่วงดังกล่าวยังไม่ได้มีการเข้ามาทำอะไรจากประเทศผู้ล่าอาณานิคม เพราะยังไม่มีทรัพยากรสำคัญเป็นที่เด่นชัดในช่วงดังกล่าว (Thomas, & Nikora, 1992) ปล่อยให้ชนพื้นเมืองเมารีอาศัยอยู่ตามวิถีของตนเองกว่า 127 ปี จนกระทั่งปี ค.ศ 1769 กัปตันเจมส์ คุก นักเดินเรือชาวอังกฤษเดินทางมาพบดินแดนนิวซีแลนด์ และต่อมาประกาศครอบครองดินแดนบางส่วนของนิวซีแลนด์ในนามของพระเจ้าคิงส์ จอร์จที่ 3 กษัตริย์ของอังกฤษในขณะนั้น และต่อมาในปี ค.ศ. 1790 เริ่มมีการเดินทางเข้ามาของ นักเดินเรือ นักล่าปลาวาฬ ทหารหนีทัพ นักโทษจากออสเตรเลีย หมอ สอนศาสนา และมิชชันนารี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อซื้อและแลกเปลี่ยนสินค้า ได้แก่ ไม้สัก ป่าน ลินิน จากชาวเมารี อีกทั้งมาเพื่อเผยแพร่ศาสนา เมื่อมีจำนวนของชนยุโรปเดินทางมามากขึ้น ทำให้เมารีเริ่มมีการปรับตัวให้เข้ากับการเกษตร การค้าขาย แบบใหม่ๆ มีการแลกเปลี่ยนซื้อสินค้าต่างๆจากชาวยุโรป เช่น เครื่องมือเกษตรที่ทำด้วยเหล็ก บางครั้งชาวเมารีก็เดินทางออกไปกับเรือของชาวต่างชาติเป็นการเปิดรับวัฒนธรรมภายนอกมากขึ้น ซึ่งสังเกตว่าจะปรับตัวได้ดีกว่าชนพื้นเมืองอะบอริจินิส เนื่องจากเมารีเป็นนักสู้จึงชอบซื้ออาวุธ และ ยอมรับชาวยุโรปในเรื่องการแนะนำสู่เทคโนโลยีสมัยใหม่ จะเห็นได้ว่าชาวยุโรปเป็นชาติแรกที่แนะนำเหล็กกล้า (metal) ให้กับชนพื้นเมืองเพราะก่อนหน้านี้ที่ชนเผ่าเมารีอาศัยมาก่อนเป็นอารยธรรมยุคหิน ไม่รู้จักเหล็กกล้า เครื่องมือเกษตรและอาวุธต่างๆทำมาจากกระดูกสัตว์ กระดูกคน และหิน เท่านั้น (The History of New Zealand, 2008)

ชนเผ่าเมารีนั้นได้รับการกล่าวขานว่าเป็นผู้ประกอบการที่ประสบผลสำเร็จในอดีต มีวัฒนธรรมของการมีการคิดค้นนวัตกรรมใหม่ๆ มีการกล่าวถึงจุดเด่นของเมารีไว้ว่า เมารีมีความสนใจในงานสูง มีการคิดค้นสุภาพิต เพลง มีการธำรงรักษาชื่อเสียงของตนและ

ความเป็นผู้เชี่ยวชาญในชนเผ่าและเป็นผู้ใช้และปรับตัวเข้ากับเทคโนโลยีใหม่ๆ ได้ดี เช่น การใช้ปืนไฟในสงครามที่ดิน การปรับตัวกับการเกษตรแบบยุโรปและการขนส่งและการเรียนรู้เรื่องหนังสือและการพิมพ์ หรือแม้แต่การมีระบอบกษัตริย์เมารีมาแต่ดั้งเดิม ด้วยจุดเด่นข้างต้น ตั้งแต่ยุคแรกเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้ชนยุโรปรู้สึกอิจฉาในขณะเดียวกันให้ความเคารพและเป็นปัจจัยเอื้อให้มีการคิดที่จะต้องทำสัญญาไวเทงกิกกับเมารี ไม่ยึดครองประเทศไปเลยเช่นในออสเตรเลีย (Foley and Frederick, 2006)

อย่างไรก็ตาม การเข้ามาของชาวยุโรป ส่งผลด้านลบกับเมารีกล่าวคือเมารีเริ่มประสบกับโรคภัยไข้เจ็บ โรคระบาดที่นำเข้ามา ได้แก่ ไข้หวัดใหญ่ ฝัคซาช ทำให้จำนวนของเมารีในยุคแรกนั้นลดลงกว่าร้อยละ 10-50 (The History of New Zealand, 2008) นอกจากนี้ผลกระทบที่เมารีได้รับจากการติดต่อกับชนยุโรปคือเทคโนโลยีของปืนไฟ (muskets) โดยครั้งแรกเป็นการซื้อของหัวหน้าเผ่าในการไปเยือนประเทศอังกฤษครั้งแรกในปี ค.ศ. 1820 และทำให้เกิดสงครามระหว่างชนเผ่ามากขึ้นเพราะต้องการทดลองปืนไฟและต่อสู้กับศัตรู ด้วยเหตุของสงครามทำให้ประชากรของเมารีลดลงกว่าหนึ่งในสี่ โดยรวมจำนวนของเมารีลดลงและเกิดความอ่อนแอที่จะต่อต้านกับวัฒนธรรมยุโรป (World Directory of Minorities Oceania, 2008)

ในช่วงต้นทศวรรษที่ 1830 มีชนชาวยุโรปประมาณ 200-300 คนในนิวซีแลนด์ แต่ต่อมาในปลายทศวรรษ 1830 เริ่มมีการเข้ามาตั้งรกรากอย่างจริงจัง โดยเริ่มจากเกาะเหนือ ก่อนช่วงนี้มีชาวยุโรปอาศัยกว่า 2,000 คน มีตั้งแต่ทาส จนถึง ขุนนาง โดยพวกที่มาต่างก็ต้องการที่ดินเพื่ออยู่อาศัยและทำมาหากิน จึงมีการจัดตั้ง บริษัทนิวซีแลนด์ โดย นาย Edward Gibbon Wakefield เป็นนายหน้าผู้รับซื้อที่ดินจากชนพื้นเมืองและขายต่อให้ชาวยุโรปและเริ่มอพยพคนเข้ามาตั้งถิ่นฐานในนิวซีแลนด์ มีการพัฒนาทุ่งเลี้ยงสัตว์ทำให้ผู้อพยพในช่วงแรกมีฐานะมั่นคงขึ้น การจับจองที่ดินขยายจากเกาะเหนือสู่เกาะใต้ โดยเกาะใต้มีการ

ขยายการเลี้ยงแกะ และต่อมามีการขุดพบแร่ทองคำ ทำให้ในภายหลังแกะได้มีความเจริญ
มากและมีการขยายการตั้งถิ่นฐานพำนักถาวรของชนยุโรปต่อมา

สำหรับบริเวณเกาะเหนือ ผู้อพยพเริ่มมีความขัดแย้งกับชาวพื้นเมืองในเรื่องที่อยู่อาศัย
และที่ดินทำกิน เกิดเป็นศึกสงครามยืดเยื้ออยู่หลายครั้ง ส่งผลให้เกิดการทำลายระบบสมดุ
ลของอำนาจระหว่างเผ่าเมารีด้วยกันเอง เนื่องจากมีทั้งเผ่าที่เห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการเข้า
มาของยุโรป ในช่วงต้น จะเห็นว่าเมารียินยอมขายที่ดิน เหตุผลประการแรกเพราะเมารี
มองเห็นประโยชน์ที่จะนำเงินไปซื้ออาวุธและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ประการที่สอง เมารีส่วน
ใหญ่ไม่เข้าใจว่าการขายที่ดินคือการขายชาติให้ผู้ซื้อเพราะแต่เดิมเมารีเข้าใจว่าที่ดินเป็นของ
บรรพบุรุษดั้งเดิม และชาวยุโรปเพียงแค่เข้ามาอยู่อาศัยชั่วคราวเท่านั้น ภายหลังเมารีเริ่มต่อต้านไม่
ยอมขายที่ดิน ทำให้บริษัทนิวซีแลนด์ประสบปัญหาไม่สามารถขยายธุรกิจออกไปได้ เกิดการ
บังคับและยึดที่ดินบ้าง โดยบริษัทมีวิธีการคดโกง จนเกิดเป็นกรณีพิพาทระหว่างกัน เช่น ที่ดิน
อาจถูกซื้อจากผู้ที่ไม่ใช่เจ้าของจริงๆ หรือการเจรจาเกิดขึ้นระหว่างบริษัทกับคนๆเดียว ทั้งๆ
ที่ที่ดินบริเวณนั้นเป็นของคนทั้งเผ่า ยกตัวอย่างเช่น กรณีพิพาทที่เมืองไวโรมีการต่อสู้ในหลาย
จุด การต่อสู้และกรณีพิพาทดังกล่าวสะท้อนเรื่องของความต้องการที่ดินเป็นจำนวนมากของ
บริษัทนิวซีแลนด์และผู้อพยพ ในขณะที่ที่ดินของชนพื้นเมืองมีจำกัด กอปรกับกระแสต่อต้าน
ไม่ต้องการขายที่ดินที่เกิดขึ้นในภายหลัง ส่งผลให้เกิดความไม่สมดุลงและเป็นชนวนแห่งการ
ปะทะระหว่างสองฝ่าย ดังที่มีการชี้ให้เห็นว่าสาเหตุในการทะเลาะกันมี 4 ประการหลัก คือ
ประการแรก เรื่องจำนวนของชนยุโรปที่อพยพมามากขึ้น ชนยุโรปแนะนำเหล่าและแอลกอ
ฮอลล์ให้กับชุมชนเมารี ความขัดแย้งของชนเผ่าเมารีและชนยุโรปเรื่องที่ดินทำกินและ
พฤติกรรมที่ไม่ได้ การเอารัดเอาเปรียบ ช่มเหรงรังแกของชนยุโรปต่อเมารี เป็นต้น (Thomas &
Nikora, 1992).

นอกจากประเด็นดังกล่าวข้างต้นแล้ว ยังมีประเด็นของประเทศฝรั่งเศสที่ต้องการเข้า
มาครอบครองนิวซีแลนด์เช่นกัน (Ministry for Culture and Heritage, 2011) ด้วยแรง
กดดันดังกล่าว รัฐบาลอังกฤษจึงเล็งเห็นความสำคัญของผืนแผ่นดินนิวซีแลนด์และต้องการจะ
ครอบครองเป็นของตนเอง ทั้งเพื่อดูแลประโยชน์ทางการค้าของตนและเพื่อปกป้องเมารีจาก
การถูกรุกรานจากประเทศอื่น ตามการให้ความสำคัญกับคุณค่าของหลักมนุษยธรรม
(humanitarian values)

ในปี ค.ศ. 1840 อังกฤษจึงได้มีการประกาศยึดครอง หากแต่เป็นการยึดครองภายใต้
สนธิสัญญาระหว่างชาวเมารีและรัฐบาลอังกฤษ ในประเด็นนี้เป็นจุดที่แตกต่างจากการเข้ายึด
ครองออสเตรเลียที่เข้ายึดโดยไม่ยอมรับในสถานะของชนพื้นเมืองในเบื้องต้น สาเหตุที่ชาว
อังกฤษยอมตกลงให้มีสนธิสัญญาเพราะยอมรับว่าตนได้ทำผิดในกรณีของออสเตรเลีย
และเหมาะสมเ็นว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดี จึงต้องการทำให้ดีขึ้นในนิวซีแลนด์ (Pitty, 2000)

ในปี ค.ศ. 1840 ถือว่านิวซีแลนด์พัฒนามาเป็นประเทศอย่างสมบูรณ์แบบและเป็นปีที่
นิวซีแลนด์ตกอยู่ภายใต้อาณานิคมของอังกฤษ โดยมีการลงนามในสนธิสัญญาไวเทงกิ เมื่อวันที่
6 กุมภาพันธ์ ปี ค.ศ. 1840 ที่อ่าวไวเทงกิ พิธีลงนามประกอบด้วยคน 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ
หัวหน้าชนเผ่าเมารีและ อีกกลุ่มหนึ่งคือ ผู้แทนของสมเด็จพระราชินีวิกตอเรียของอังกฤษ
ตั้งนั้นสนธิสัญญาไวเทงกิจึงนับเป็นเอกสารทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญมากของนิวซีแลนด์

สนธิสัญญาไวเทงกินั้นได้ถูกร่างโดยกัปตันเจมส์ ฮอปสัน (James Hobson) ซึ่งเป็น
ข้าหลวงชาวอังกฤษที่ถูกส่งตัวมาดูแลเรื่องดินแดนนิวซีแลนด์ เนื่องจากมีจำนวนผู้อยู่อาศัยมาก
ขึ้น และเห็นว่านิวซีแลนด์ยังไม่มีกฎหมายในการดูแลปกครอง ประเทศอังกฤษเลยส่ง
Hobson มาปกครองยึดหมู่เกาะนิวซีแลนด์นี้ มีการเจรจาระหว่าง Hobson และ หัวหน้าเผ่า
เมารีของเกาะเหนือ กว่า 40 คนเพื่อลงนามร่วมกัน และต่อมาหัวหน้าเผ่าอื่นๆกว่า 500 คน

ร่วมลงนามในสนธิสัญญานี้ ในฉบับภาษาเมารี ซึ่ง ณ ตอนนั้นในนิวซีแลนด์มีกว่า 1,500 เผ่าย่อยๆ ของเมารี มีหัวหน้าเผ่าใหญ่ๆบางเผ่าปฏิเสธการลงนาม หรือบางเผ่าไม่มีโอกาสลงนาม แต่รัฐบาลอาณานิคมก็ประกาศว่าข้อความในสนธิสัญญามีผลบังคับใช้กับทุกเผ่า ไม่ว่าจะลงนามหรือไม่ก็ตาม สนธิสัญญาไวเทงกิเขียนขึ้นเป็นภาษาอังกฤษและแปลเป็นภาษาเมารี หัวหน้าชนเผ่าเมารีเป็นผู้ลงนามในฉบับแปล อย่างไรก็ตาม มีความเข้าใจที่ไม่ตรงกันระหว่างคนสองกลุ่มต่อสนธิสัญญา (Ministry for Culture and Heritage, 2011)

สนธิสัญญาประกอบไปด้วย 3 ประเด็นสำคัญ ดังนี้

- (1) ประเด็นเรื่องอำนาจอธิปไตย (sovereignty) ที่ฝ่ายอังกฤษใช้คำว่า sovereignty และถือว่าอังกฤษจะมีอำนาจในการปกครองสูงสุดเหนือชนเผ่า ในขณะที่ฉบับเมารีแปลโดยใช้คำว่า ‘governorship’ ชนเผ่าคิดว่าเป็นการปกครองอยู่ห่างๆโดย Governor ของมลรัฐ New South Wales ในออสเตรเลีย และนักวิชาการเชื่อว่าในสมัยนั้นเมารีไม่เข้าใจประเด็นเรื่องของการยึดครองอำนาจอธิปไตย
- (2) ประเด็นเรื่องที่ดินทำกิน เมื่อมีผู้อพยพเข้ามามาก ก็มีความต้องการจากผู้อพยพที่ต้องการครอบครองที่ดินทำกิน สมเด็จพระราชินีของอังกฤษจึงยืนยันกับหัวหน้าเผ่าเมารีว่า ชนเผ่าเมารีจะมีเอกสิทธิ์ในการเป็นเจ้าของผืนแผ่นดิน ฝืนป่า การประมงและทรัพย์สินสมบัติอื่นๆของตนได้ (the full exclusive and undisturbed possession of their Lands and Estates Forests Fisheries and other properties) อีกทั้งระบุว่าพระราชินีมีสิทธิที่จะซื้อที่ดินตามความสมัครใจที่จะขายของผู้ครอบครองตามราคาที่จะได้ตกลงกัน และหากเมารีต้องการขายที่ดินให้ขายให้เฉพาะส่วนพระมหากษัตริย์ (Crown) เท่านั้น

สำหรับคำว่าทรัพย์สินสมบัติอื่นๆนั้น (other properties) เมารีนี้ถือว่าเมารีจะมีอำนาจเต็มในทรัพย์สิน ภาษาและวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนด้วย

นอกจากนี้ความเชื่อและความเข้าใจที่แตกต่างกันในเรื่องการซื้อขายที่ดินก็คือชนเผ่าเมารีเข้าใจว่าตนเป็นผู้ปกครองผืนดิน (Guardians of the land) ซึ่งสามารถให้ผืนดินกับผู้ต้องการใช้แค่ระยะหนึ่งเท่านั้น เปรียบเสมือนการให้เช่ามากกว่าการขาย ซึ่งก่อให้เกิดข้อขัดแย้งกับผู้อพยพชาวยุโรป

สำหรับในประเด็นที่ให้เมารีขายที่ดินผ่านผู้แทนส่วนพระมหากษัตริย์ (Crown) เท่านั้น ในส่วนของรัฐบาลอังกฤษมองว่าเป็นการคุ้มครองชนเผ่าเมารีไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบจากราคาการซื้อขายที่ไม่ยุติธรรม ในช่วงแรกการซื้อขายที่ดินก็เป็นไปด้วยดี เพราะเมารีก็อยากขายผืนแผ่นดิน ในขณะที่ผู้อพยพก็ต้องการซื้อ โดยมีส่วนพระมหากษัตริย์เป็นคนกลาง ดูแล้วเจ้าของที่ดินที่แท้จริง (ค่อนข้างระบุงยากเนื่องจากที่ดินเป็นเจ้าของร่วมกันของเมารีทั้งเผ่า) ได้รับค่าตอบแทนที่ยุติธรรม แต่ต่อมาเกิดปัญหาที่เมารีไม่ต้องการขายที่ดินแล้ว ในขณะที่มีคนต้องการซื้อ ทำให้เกิดการซื้อขายที่ผิดๆ มีพิรุณ เช่น การซื้อขายจากบุคคลที่ไม่ใช่เจ้าของที่ดินที่แท้จริง หรือการเข้าไปอาศัยของผู้อพยพบนผืนดินของเมารี เป็นต้น ซึ่งประเด็นนี้นำไปสู่สงครามแย่งที่ดินทำกิน (Land Wars) ในช่วงปี ค.ศ. 1845-1872

(3) ประเด็นสุดท้ายคือเรื่องสิทธิและสิทธิพิเศษ (rights and privileges) ของชาวเมารีโดยให้เมารีเปรียบเสมือนคนในบังคับของอังกฤษ กล่าวคือชาวเมารีมีสิทธิเท่าเทียมกับชาวอังกฤษ แต่ในความเป็นจริงนั้นรัฐบาลอังกฤษให้สิทธิและอิสระแก่เมารีในบางประเด็นเท่านั้น เช่น อิสระในการปกครองเผ่าของตนเอง และทรัพย์สินที่ดินยึดครอง แต่บางประเด็นยังขาดความเท่าเทียม เช่น เรื่อง สิทธิในการเลือกตั้ง และ ประเด็นเรื่องที่ดินทำกิน (Pernetta, 1991)

ในแง่ของสนธิสัญญานั้น สามารถตีความได้หลายแง่มุม มีทั้งข้อดีและข้อเสีย สาเหตุหลักในการขัดแย้งก็เพราะสังคมของชนเผ่าเมารีในอดีตนั้นไม่ได้เป็นสังคมพัฒนาที่ใช้ภาษา

เขียน หากแต่เป็นสังคมที่ใช้คำพูด เมารีจึงไม่เข้าใจและไม่ได้ให้ความสำคัญกับสนธิสัญญามากนัก ในส่วนของเมารีนั้น ที่ยอมลงนามเพราะคิดว่า สนธิสัญญา กล่าวว่ (1) อังกฤษสามารถมีอำนาจเพียงระดับหนึ่งเท่านั้นในนิวซีแลนด์ และ (2) ประชาชนชาวอังกฤษและยุโรปอื่นๆ เข้ามาตั้งหลักแหล่งในนิวซีแลนด์ แต่ในเงื่อนไขที่ว่าให้เมารีเป็นเจ้าของที่ดิน และ ให้เมารีรักษาวิถีชีวิตอำนาจเดิมๆของตนเองไว้ได้ ดังที่ได้กล่าวว่า หัวหน้าชนเผ่าเมารีคนหนึ่งเชื่อว่าผืนแผ่นดินจริงๆยังคงเป็นของชนเผ่าเมารีและราชินีของอังกฤษได้ครอบครองเฉพาะเงาของแผ่นดิน (“*the shadow of the land is to the Queen, but the substance remains to us.*”) หากแต่ในทางปฏิบัติกลับกันเพราะหลังจากลงนามกันในสนธิสัญญา หัวหน้าชนเผ่าเมารีถึงได้ทราบความเป็นจริงว่า ผืนแผ่นดินจริงๆตกเป็นของราชินีอังกฤษและเมารีได้ครอบครองเพียงแคเงาของแผ่นดินเท่านั้น (“*the substance of the land had indeed gone to the Queen; only the shadow remained for the Maori*”) (The Official Website of New Zealand Government, 2010a)

ในอดีต หลายกลุ่มมองว่าสนธิสัญญานี้ไม่มีความสำคัญและไม่ได้ถูกยึดถือมากมายนัก กว่า 150 ปี ที่สนธิสัญญาไม่ได้มีบทบาทสำคัญในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างเมารีและยุโรป เพราะชนยุโรปมิได้ปฏิบัติตามข้อสัญญาแต่อย่างใด (Toon, 2003, p. 2) ตั้งแต่มีการลงนามจนกระทั่ง 150 ปีให้หลังนับเป็นยุคเสื่อมของเมารีโดยแท้จริง สิ่งที่เมารีต้องเผชิญคือ การถูกเหยียดผิว การถูกไม่ให้ความสำคัญ ขโมยที่ดิน การใช้อาวุธคุกคาม การฆาตกรรม ชาวเมารี การสูญเสียราชอาณาจักร และสูญเสียวัฒนธรรมและเหยียดหยามศักดิ์ศรี หรือ แม้แต่การละเมิดกฎหมาย ซึ่งในเชิงเปรียบเทียบกับชนพื้นเมืองในประเทศอื่นๆก็จะเห็นว่าชนเผ่าเมารีก็ถูกทารุณเช่นเดียวกับที่อื่นทั่วโลก (Hook and Raumati, 2008)

แต่ในทางการเมือง ในระยะเวลาต่อมา เมารีไม่เคยลืมการถูกละเมิดสนธิสัญญา ดังกล่าว เมารีเริ่มมีการเรียกร้องและเป็นจุดเริ่มของความขัดแย้งกันในปัจจุบัน ต่อมารัฐเริ่มให้

ความสำคัญเพราะเป็นเหมือนจุดเริ่มต้นของความเป็นชาติของนิวซีแลนด์ อีกทั้งในปัจจุบัน
 สนธิสัญญาถูกหยิบยกมาเป็นประเด็นทางการเมืองของนักการเมืองที่นำมากล่าวหาฝ่ายตรง
 ข้าม และเป็นรากฐานของนโยบายสำคัญๆที่รัฐมีต่อชนพื้นเมือง ดังนั้นจะเห็นได้ว่าสนธิสัญญา
 ไวกังก็ไม่ได้เป็นเพียงแค่เอกสารทางประวัติศาสตร์ หากแต่เป็นเอกสารสำคัญที่ต้องกลับไป
 พิจารณาและศึกษาให้ดีเพื่อเข้าใจสภาพสังคมและเศรษฐกิจและสภาวะการณ์ของชนพื้นเมือง
 ในปัจจุบัน (Byrnes, 1998)

สำหรับเมารีประโยชน์ของการเข้ามาของยุโรปคือเทคโนโลยีความทันสมัย ด้วยดั้งเดิม
 เมารีเป็นผู้ประกอบการและรักการผจญภัยจึงต้องการมีส่วนร่วม เกิดการยอมรับ พร้อมจะเชื่อ
 เชิญชวนยุโรปมาแบ่งปันผืนแผ่นดินร่วมกันเพราะมองว่าเป็นการลงทุนเพื่ออนาคตที่ดีขึ้น ชน
 เผ่ามองสนธิสัญญาเหมือนตัวช่วยในการเยียวยาเรื่องการสูญเสียที่ดินทำกินและความไม่เท่า
 เทียมที่ถูกรัฐกระทำ แต่ในความเป็นจริงอิสระและอำนาจของเมารีผู้เป็นเจ้าของผืนแผ่นดิน
 กลับลดลง